№ 90 ԿԻՐԱԿԻ 28 ԱՊՐԻԼԻ

1913

ԲԱՌԱՍՈՒՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԿԻՐԱԿԻ 28 ԱՊՐԻԼԻ № 90

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 ռուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Сергіевская ул. № 5. Tiflis, Rédaction „Mschak".
Խմբագրատան տելեֆոն № 2—53.

ՄՇԱԿ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
[illegible]
Յայտարարութիւնների համար վճարվում են [illegible] 10—20 կոպ.
Տպարանի տելեֆոն № 67.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՄՇԱԿ

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ".
TIFLIS, Rédaction du journal „MSCHAK".

ՄԱՅԻՍԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՅ ՎԵՐՋԸ 7 ՌՈՒԲ.

Յայտարարութիւնների համար վճարվում է [illegible] — Центральная Контора Объявленій Торг. Дома Л. и Э. Метцль и К°, в Москве, Мясницкая, д. Сытова; Морская, 11, Маршальсковская, 130, Большая Подъяческая, 8 Ильинка Биржи.

1913 թ. [illegible] 1914 թ. [illegible] 1) «Մշակ»-ի հայ կինը, 2) «Մշակ»-ի քառասնամեակը։

ԱՄԲՈՂՋ ԲԺՇԿԱՆԵՐԴԻՑՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

ՀԵՂԻՆԷ և ՆԵՐՍԷՍ ԱԲԵԼԵԱՆՆԵՐԸ յայտնում են, որ ԱՅՍՕՐ, կիրակի, ապրիլի 28-ին, իրանց դստեր

ԱՆԱՀԻՏ ԱԲԵԼԵԱՆԻ

մահվան քառասնօրեակի առիթով պատարագից յետոյ ժամը 12-ին Վանքի առաջնորդական եկեղեցում կատարվելու է ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ։

332. 1—1

ԿԻՐԱԿԻ, ապրիլի 28-ին
ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԱՄԱՌԱՅԻՆ ՇԷՆՔՈՒՄ

ՅՕԳՈՒՏ
Ջրի եւ Էժանագին Ճաշարանների ու Թէյարանների Ընկերութեան

Տեղի կունենայ գարնանային սովորական

ԶԲՕՍԱՆՔ

Զինուորական երկու երաժշտախումբ։ Բալալայկայի վրա նուագողներ և սազանդարներ։ Ցեր. ժամը 5-ից մինչև երեկ. ժամը 8-ը մանկական այլևայլ խաղեր ղեկավարութեամբ փորձված ուսուցչուհիների։ Պետրուշկա երեկ. ժամը 8-ից մինչև 11-ը։ Պարեր պատանիների համար։ Ամերիկական բազար՝ արժէքաւոր բազմազան առարկաներից բաղկացած։ Պոտ-շվօ։ Համբամատչելի բուֆէտ։

Զբօսանքի սկիզբը ցեր. ժամը 4-ին։ Մուտքը—մեծերի համար 30 կոպ., երեխաների և աշակերտ-աշակերտուհիների համար 20 կոպ.։

(կ.) առ. 322. 2-2

Արտիստական Ընկերութեան Համերգային Դահլիճ
Երեքշաբթի, ապրիլի 30-ին, կը կայանայ

ՏԻԳ. ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆԻ ՀԱՄԵՐԳԸ
(ԵՐԳԻՉ)

Մասնակցութեամբ Ն. Ա. Գրիկուրօվայի, Ե. Գ. Օլխօվսկիի (ռուսական օպէրայի արտիստ) և Ա. Ֆ. Միկուլիի (ջութակահար)։ Կը դաշնակցէ Ն. Ա. Գրիկուրօվան։ Սկիզբը երեկ. ժ. 8½-ին։ Տոմսակները վաճառվում են Ի. Ա. Սուգումանեանի երաժշտ. գործիք. խանութում։

(շ.կ.ե.) առ. 326. 4—3

Կիրակի, ապրիլի 28-ին, առաւօտեան ժամը 12-ին
ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ՆՈՐ ՇԷՆՔՈՒՄ
կայանալու է նոյն դպրոցի նախկին ուսուցիչ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՃԱՄՃԻՆԵԱՆԻ

25-ամեայ ծառայութեան ՅՈԲԵԼԵԱՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ։

Այն հաստատութիւնները և անձինք, որոնք կուզեն մասնակցել հանդէսին ուղերձներով կամ շնորհաւորական ճառերով, խնդրում ենք կանխաւ բարեհաճեն յայտնել կարգադիր յանձնաժողովին այդ մասին։

առ. 338. 2—2

Կովկասի Հայոց Հրատարակչական Ընկերութեան
ՏԱՐԵԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Նշանակված է կիրակի, ապրիլի 28-ին, ցերեկվայ ժամը 11½-ին, Կ. Հ. Բ. Ընկ. դահլիճում (Արաս-Արարեան հրապ. № 7)։ Զբաղմունքի առարկաներն են. 1) Վարչութեան և խմբագրական մասնաժողովի զեկուցումները 1912 թ. գործունէութեան մասին, 2) Վերստուգիչ յանձնաժողովի զեկուցումը, 3) 1912 թ. հաշւի քննութիւնն ու հաստատումը, 4) Խմբ. մասնաժող. նախագահ Գիւտ աւ.-ք. Աղանեանի զեկուցումը Հիւսիսային Կովկաս և Ռուսաստան կատարած ճանապարհորդութեան մասին, 5) Ընկ. Բագուի ճիւղի 1910—1912 թւերի հաշիւը և Արղուինի ճիւղի 1912 թ. հաշւի և 1913 թ. նախահաշւի քննութիւնն ու հաստատումը, 6) Վարչութեան զեկուցումը Վլադիկավկազում և Կաղզւանում Ընկ. ճիւղեր բաց անելու մասին, 7) Վարչութեան 3 անդամի և 5 փոխ-անդամի, խմբագրական մասնաժողովի 3 անդամի և 2 փոխ-անդամի ընտրութիւնները, 8) Մանկական գրքերի համար յատուկ խմբագրական մասնաժողովի ընտրութիւն և 9) Հերթական խնդիրներ։

(կ.) առ. 312. 2—2

Ներսիսեան Հայոց Հոգ. Դպրոցի Հոգաբարձութիւնը [illegible]

(28,4,8) առ. 331. 4—2

ԿՆՈՋԱԿԱՆ ԵՒ ՎԻՐԱԲՈՅԺԱԿԱՆ
ՄԱՍՆԱՒՈՐ
ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բարեքնանսկայա 13, տելեֆոն 4—21.

[illegible] խնամութիւն ունեցող երթեւեկ հիւանդների, ամեն օր՝ ցեր. ժամը 11-ից մինչև 12-ը։

Ընդունելութիւն պրոֆ. Մ. Ս. Սուբբոտինի կողմից վիրաբուժ. կարիք ունեցող հիւանդների, վաղօրօք գրվելու պայմանով, երկուշաբթի և հինգշաբթի օրերը ցեր. ժամը 1—2-ը։

Հիւանդանոցի բժիշկները

Ա. Ա. Ցարուխինեան, Ն. Ն. Վեսելօվզօրօվ, Վ. Ա. Զակրժէվսկի, Ռ. Գ. Կալամկարեան, Ա. Ա. Նօվիցկիյ, Գ. Ն. Տէր-Ներսէսեան, Ն. Զ. Ռամիկեան, Ա. Ր. Փիշէր, Ս. Պ. Շահպարոնեանց։ Կօնսուլտանտ՝ պրոֆեսօր Մ. Ս. Սուբբոտին։

(հ.կ.) առ. 779. 100—50

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Մ. Ի. ՄՈՒՐԱԴԵԱՆ

Օգնական Prof. Posner-ի

Ընդունում է միզասեռական (վեներական) հիւանդներին Բերլինի իր խորհրդակցական կաբինէտի և պրոֆ. Պօզնէրի կլինիկայի մէջ։ Տալիս է նաև խորհուրդներ միւս մասնագիտութիւնների վերաբերեալ։

Հասցէն՝ D-r Muradoff Berlin. Iohannisstr. 15 (an der Friedrichstrasse). Telefon amt Norden 113—19.

(կ.) առ. 830. 0—20

ԲԵՐԼԻՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ
ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գ. Գ. ՄԵՀՐԱԲԵԱՆՑ

ներքին հիւանդութիւններ՝ առանձնապէս կրծքի, ԹՈՔԱԽՏԻ և սրտի։
Բժշկութիւն նաև ՏՈՒԲԵՐԿՈՒԼԻՆՆԵՐՈՎ, ՌԱԴԻԻ պրէպարատներով և վիրաբուժական միջոցով՝ ՊՆԷՎՄՕԹՕՐԱԿՍՈՎ։
Ընդունելութիւնը ամեն օր, առաւօտեան ժամը 9—1-ը և երեկոյեան ժամը 5—8-ը։
Չքաւորներին առ. ժամը 9—10-ը ձրիաբար։
Սօլօլակ, Բէհբութեան փող. № 23 (անկիւն Գանօվսկայա)։ Հեռախօս 7—92.

(ա.օ.) առ. 92. 100—60

ԲԺԻՇԿ
Յ. Մելիք-Նուբարեան

ներքին և երեխաների հիւանդութիւնների, առանձնապէս թոքերի։
Թոքախտի բժշկութիւնը տուբերկուլիններով և պնեվմատօրակսով։
Ընդունելութիւնը ՆՈՐ ԲՆԱԿԱՐԱՆՈՒՄ
Ամեն օր (առաւօտեան 12—1 ժ.
(երեկոյեան 5—7 ժ.
Սօլօլակ, Ռուիշչեվսկայա 10 (Լերմոնտովսկ. դեղատան դիմացը)։

(ե. հ. կ.) առ. 746. 100—85

ԲԺԻՇԿ
ՇՈՒՇԱՆԻԿ ՆԱԲԱԹԵԱՆ

Ընդունում է հիւանդներ կանանց և մանկաբարձութեան վերաբերեալ ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, երեկ. ժամը 5—6-ը։
Հասցէն՝ Ռուիշչէվսկայա № 1.

առ. (կ. ե. հ.) 4. 100—46

Ս. և Ա. Մ.

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՀԱՆՔԱՅԻՆ ՋՐԵՐ

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԸՆԴԱՐՁԱԿ ՄԻՋՈՑՆԵՐ, ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԵՒ ԶՈՒԱՐՃՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.

ՊԵԱՏԻԳՕՐՍԿ.—Սէզօնը մայիսի 1-ից մինչև սեպտեմբերի 15-ը։ ԾԾՄԲԱՅԻՆ ՋՐԵՐ յօդացաւի, սիֆիլիսի, կաթուածի, կաշուի և այլ հիւանդութիւնների դէմ։ ԵՍԵՆՏՈՒԿԻ.—Սէզօնը մայիսի 10-ից մինչև սեպտեմբերի 10-ը։ ԱԼԿԱԼԵԱՆ ՋՐԵՐ մարսողութեան խանգարման, ստամոքսացաւի և աղիքացաւի, լեարդային հիւանդութիւնների և այլոց դէմ։ ԺԵԼԵԶՆՕՎՕԴՍԿ.—Սէզօնը մայիսի 15-ից մինչև սեպտեմբերի 1-ը։ ՀՈՂԱՅԻՆ ՋՈՒՐ արեան պակասութեան, կանանց զանազան հիւանդութիւնների, երիկամունքային և լեարդային հիւ. դէմ եայլն։ ԿԻՍԼՕՎՕԴՍԿ.—Սէզօնը յունիսի 1-ից մինչև հոկտեմբերի 1-ը։ ԱԾԽԱԹԹՈՒՏԱՅԻՆ ՋՐԵՐ ուժասպառութեան, ստամոքսային մի քանի հիւանդութիւնների, ջղային, կանացի և այլ հիւանդութիւնների դէմ։

Ջրեր՝ վաննաների եւ խմելու համար, գիդրօպատիկ հիմնարկութիւններ, ցեխաբուժութիւն, բժշկութիւն ինգալեացիաներով, Նարզանի ածխաթթուտային գազով, կումիս, կէֆիր, մասսաժ, էլեքտր. և լուսաբուժութիւն, արեգակնային վաննաներ, բժշկական մարմնամարզութիւն ըստ Ցանդէրի, բէնզօզէնօսկնօպաթ և բէնզօզէնօսէրապէա, բաղնիք։ Զանազան մասնագէտ-բժիշկներ (մօտ 800)։ Եկւորները 40,000 հոգուց աւելի։ Էլեկտրաքարշ և լուսաւորութիւն, սանատօրիաներ, բուժարաններ, հիւրանոցներ, կաֆէներ, ճաշարաններ, ընթերցարաններ, ճեմելիքներ, ծաղկանոցներ, հրապարակներ՝ մանկական խաղերի համար, զբօսանքներ, լեռնային էկսկուրսիաներ, թատրոններ, սիմֆօնիական երաժշտախմբեր։ Մանրամասն տեղեկութիւնները ուղեցոյց-գրքի և յատուկ բրօշիւրների մէջ։

Տեղեկութիւնների համար դիմել՝ въ Управленіе водъ въ Пятигорскѣ.

(կ.) առ. 333. 3—1

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԻ ՄԱՍԻՆ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

26 ապրիլի

Բուխարէստ. — Հեռագրում են Կ. Պոլսից.

«Այն յուշագրի մէջ, որ այս օրերս հայոց պատրիարքը ներկայացնելու է Բ. Դրանը, մէկ առ մէկ թւած են Հայաստանում և Կիլիկիայում վերջին երկու ամսվայ ընթացքում գործված սիստեմատիկ ու դիտաւորեալ գազանութիւնները, մատնանշվում է կենտրոնական կառավարութեան անտարբեր վերաբերմունքի և այն հանգամանքի վրա, որ գազանութիւնները խրախուսվում են տեղական իշխանութիւններից, բողոք է յայտնվում Բ. Դրան դէպի պատրիարքարանը տածած անվստահ վերաբերմունքի և ներքին գործերի մինիստր Հաջի-Ադիլի դէմ, որ խուսափեց ընդունելու պատրիարքարանի՝ իրերի դրութիւնը պարզելու եկած՝ պատգամաւորներին, խնդիր է արտայայտված ձեռք առնել Հայաստանում հանգստութիւնը ապահովելու, աւազակութիւնները դադարեցնելու և յանցաւորներին պատժելու միջոցներ։

«Յուշագիրը վերջանում է մատնանշելով, թէ եթէ խնդիրը ուշադրութեան չառնվի, պատրիարքը իր վրայից վերցնում է պատասխանատւութիւնը գազանութիւնների շարունակութեան հետևանքների համար։

«Ներքին գործերի մինիստր Հաջի Ադիլը շարունակում է պնդել իր հրաժարականի վրա և տկարութեան պատրուակով տնից դուրս չէ գալիս»։

—

Լոնդոն.—Համայնքների պալատում Օկլէնդը հայկական հարցի վերաբերութեամբ ասաց. «Այդ և նրա հետ կապված միւս հարցերի առիթով, որոնք շօշափում են բրիտանական շահերը, յաճախակի առաջադրութիւններ են արվել Թիւրքաց կառավարութեանը։ Մեզ վստահեցրին, որ ամեն հնարաւորը կանվի»։

Օկլէնդը յոյս յայտնեց, թէ այն հարցերը, որոնք բանակցութիւնների առարկայ են լինելու Թիւրքիայի և մեծ պետութիւնների միջև, կը լուծվեն մեծ պետութիւնների հաւաքական մասնակցութեամբ։

—

Ուրմիա.— Թիւրքիայի Նէստօրեան շրջանից ստացվել են յուզիչ տեղեկութիւններ, որ քիւրդերը պատրաստվում են կոտորել Տուխմի, Տիարի և Աբասի քրիստոնեաներին։ Տուխմի 600 բնակիչները պաշարված են քիւրդերից։ Կան սպանվածներ և վիրաւորներ։ Երկիւղ են կրում ընդհանուր կոտորածից Բալկաններում ունեցած անյաջողութիւնների պատճառով։

—

(Լրագիրներից)

Լոնդոնի դեսպանաժողովի հետևեալ նիստում հաշտութիւն կնքելու հարցից յետոյ դրվելու է հայկական հարցի քննութիւնը։

—

Թիւրքիան արդէն ուղարկեց միջազգային ժանդարմէրիայի կազմակերպիչ Փոքր-Ասիա, որպէս զի քննէ Սիրիայում և Հայաստանում տիրող դրութիւնը։

—

Կ. Պոլսից շարունակ զօրքեր են դիմում Հայաստան և Սիրիա հնարաւոր անկարգութիւնները ճնշելու համար։

—

Անգլիական արտաքին գործերի մինիստր Գրէյը յայտնեց Հակկը փաշային, որ Հայաստանում բարենորոգում մտցնելու յետաձգումը սպառնում է Թիւրքիայի ապահովութեան։ Հակկը փաշան պատասխանեց, որ բարենորոգումները գործադրելու համար պէտք է սպասել յամենայն դէպս 30 տարի։ Յետոյ Հակկը փաշան և Թէվֆիկ փաշան հաւատացրին Պօղոս Նուպար փաշային, թէ Թիւրքիան կիրագործէ հայերի ցանկութիւնը։

ՄԻ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԹԻՒՐՔԱՀԱՅ ՎՏԱՐԱՆԴԻՆԵՐԻ ՀԵՏ

Թիւրքահայ փախստական զինուորներից երկու կարինեցիներ այսօր Ախալքալաք եկան։ Շտապեցի տեսնել նրանց։ Խղճալի արտաքին, ծանր, տխուր և ահաբեկ դէմքեր ունէին նրանք։

— Քանի օր է Կարին քաղաքից դուրս եկաք։

— Այսօր ութերորդ օրն է։ Զարհուրելի դրութիւնը ստիպեց մեզ, 18 հայերի, շատերն ընտանիքի տէր, փախստեան դիմել։ Մենք 600 ասկեարի մէջ (այսքան հաղիւ ունի Կարինը) 4% ենք կազմում։ Հայ զօրքի ամենամեծ մասն արդէն տարված է կուի դաշտ...։ Բուլղարական ամեն մի նոր յաղթանակ բաց էր անում մեզ վրա ընկեր խուլամ զինուորների նախատինքի, հայհոյանքների անհագին տարափ, նոյն իսկ մեզ սպանելու կոչեր։ Քանի՛ անգամ կամեցան հրդեհել յոյների բնակված թաղերը։ Այժմ արգելված է կէս պուդից աւելի նաւթ տալ որևիցէ մէկին։ Ռուսական հիւպատոսի ազդու միջամտութիւնը վերջ դրեց այդ սպառնալիքներին...։ Մութ գիշերով փախանք, զարտուղի գծերով դիմեցինք սահմանը։ Մեզանից ութը յոգնեցին, մնացին ճանապարհին. 10 ընկեր անցանք ռուսական գծից։ Խիստ յոգնած, ուժասպառ էինք բոլորովին. մթութիւնն էլ նպաստում էր. նստեցինք Ազատարար Արքայի հողի վրա շունչ քաշելու ու ծխելու։ Թիւրքական կորդօնի (պահականոց) բլրի բարձունքից նկատելով գլանակի կայծը՝ ռուսական հողի վրա մեզ նշանի բռնեցին։ Մեր երկու ընկերները սպանվեցին։ Թիւրք իշխանութիւնը նոր օրէնք է հրատարակել փախստական հայ զինուորների համար։ Ամեն մի խալամ պարտաւոր է հսկել 17—40 տարեկան գեաւուրի փախստեան, իրաւունք ունի սպանելու, գրաւելու նրա ունեցածը, ապա յայտնելով տեղական իշխանութեան՝ պարգև ստանալ 10 մէջիդիէ...։ Այս անլուր օրէնքի կամ անօրէնութեան շնորհիւ շատ անմեղ հայեր սպանվում են դէս ու դէն և մարդասպանները վարձատրվում։

— Կարինում կամ նրա շրջանում խլում են հայերից զէնքը։

— Այո, եթէ վրան կրէ. չը նայած որ թիւրքերը և քիւրդերը զինված են, նրանցից ոչ ոք խլող չը կայ։ Եթէ տներ չեն խուզարկում և մասսայական զինաթափութիւն անում միայն հայերի համար, այդ էլ, ասում են, ռուսական հիւպատոսի շնորհիւ է։ Այո, որոճում են «ջհաթ», սպառնում «սանջաք» կամ «խրխա» հանել, որին սպասում է ազգաբնակութիւնը րոպէ առ րոպէ... Անտանելի կացութիւն. ապրում ենք 1895 թւի սարսափների նախօրեակում... Կանգնած է առևտուրը, մթերքները թանգ, աղքատի տոկոսը բազմապատկված է... Թիւրքերն իրանց սև յոյսերով են օրօրվում, անմիտ մասսան կերակրվում է յետին նպատակով յերիւրված ստերով։ Ադրիանուպօլիսն ընկած է. լսել ենք. միւս կողմից լսում ենք, թէ թիւրք զօրքը Բէլգրադն է վերցրել...։ Դժոխային կեանքը անհարկու է, եղբայր. թիւրք մասսան՝ ինչպէս ծանր վիրաւորված վիշապ՝ գալարվում և բերանից լործունք է ժայթքում դէպի հայերը։ Եւ այդ հօսանքը ուղղված է դէպի Ռուսաստան։ «Բօստանջին (բօլգարը) ո՞վ է, որ մեզ յաղթէ. սարը գեաւուրն է (Ռուսաստան), որ կործանեց Րումէլին» ասում են։

— Ի՞նչպէս են վերաբերվում երիտասարդ թիւրքերը։

— Մի՞թէ ղուրանական այլասեռ, այլատարը մի զանգուած, որ խլամ անունն է կրում, կարող է կենսունակ ազգերի շարքը մտնել և ծնել երիտասարդութիւն կամ նոր հոսանքի ռահվիրաներ... Օսմանեան քաղմնելի պատմութիւնը՝ սկսած Սիւլէյման Մեծից մինչև այսօր՝ միևնոյն արեան գետի խուլ որոտն է հնչել. նրա հին ու նոր հոսանքներն այլ բաներ չեն, եթէ ոչ «սէդիր դաւասը» (գահախնդրութիւն)։ Արդի երիտասարդութիւնը տարված է պանիսլամիզմի սկզբունքներով, սրում է վաչկատուն ու վայրագ ցեղերի հրէշական բնազդները, հրապուրում խալամիզմի կարմիր հեռանկարի և ճոխ աւարի մտապատկերով...։

— Լսե՞լ էք Երզնկայում պատահած դէպքը։

— Այո։ Երեք նշանաւոր մօլլաներ իրանց Ուլու-Ջամիի և միւս մզկիթների պատերին կոտորած սկսելու կոչեր են փակցնում, երբ

հայոց շարժումը կանխելու նպատակով։ Հաւաքվում են ամէն կողմից 1895-ի քաջերը։ Դէպքն իմանում են հիւպատոսներն ու խստիւ առիպում կառավարութեանը ցրել ջարդարար ամբոխը։ Եթէ կէս ժամ ուշ իմացվէր այս խռովութիւնը, այժմ Երզնկայի արեան ու մոխրակոյտի վրա պիտի սուգայինք, և անպատճառ կիրագործվէր այս մեծ եղեռնը Երզնկայում կամ այլ քաղաքներում, եթէ օսմանեան քաջարի բանակը լինէր օրջացած այս ու այն կենտրոնում։ Մօլլաներն Աբդուլ-Համիդի սիրելի խելէմաներից են։

— Կարինում կա՞ն օտարերկրացի երկրաբաններ, կամ եկա՞ծ են Պարսկաստանից գործիչներ։

— Գրեթէ ոչ։ Ներկայ տարին ծանր է մեզ համար։ Դաշտային աշխատանքը, առևտուրը կանգնած, ամէն ականջ ձայնի է սպասում։ Միակ ուրախալին այն է, որ ամէն հայ իմանում է այս անհարկու մոմենտի արժէքը։

— Հայերի թւի մասին ի՞նչ կասէք։

— «Մշակի» տուած թւերը իրական են. հայերի թիւը հայրենի վիլայէթներում ոչ թէ մօտ 1.200,000 է, այլ աւելի է։ Օսմանցին ընդհանուր թւից դուրս է թողած վերջին տարիներում վտարված գաղթականներին, որոնք բարեկարգ կառավարութիւն եղած դէպքում վերադառնալու են։ Դուրսն են մասնաւոր գիւղերի և աւանների մէջ եղածները։ Դուրսն են 1895 թւականից մինչև այսօր երկիւղից թիւրքացածները... Եթէ արվի ինքնավարութիւն, մի տարի չետոյ ճիշդ վիճակագրութիւնը պարզելու է, որ Հայաստանի ազգաբնակութեան 60°/₀-ը հայեր են։

Սէյլան

Ախալքալաք, 19 ապրիլի

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՏԱՐՕՆԷՆ

Մուշ, 3 ապրիլ

Քիւրդութիւնը աւելի կը գօտեպնդուի և կը լրբանայ Սղերդի Բէդր խան-բէյի տղայոց ապստամբութիւնը լսելով։ Այդ առթիւ հոս յամառօրէն կը խօսուի, թէ Բօթանի և Ջէզիրէի քիւրդերը 4000 զէնքերով բռնի ուժով գրաւեր են Սղերդը, որ Բիթլիս նահանգի մէկ միւթէսարրֆութիւնն է. և կառավարիչը փախեր է դէպի Բիթլիս։

Տեղէս մէկ երկու վաշտ զօրք 4 թնդանօթով գնաց Սղերդ։ Տեղւոյս թիւրք տարրը շատ յուզուած է։ Կըսուի թէ Հաջի Մուսաբէյը և տեղւոյս էշրաֆներէն շատերը համակիր են քիւրդական այդ շարժման։ Եւ շատ վախ կայ, որ քանի մը օրէն, երբ գետինը լաւ մը ցամքի, Մուսա-բէյն ալ գրաւէ Ջըխուր կայմակամութիւնը և կտրէ Մուշի ու Բիթլիսի հաղորդակցութիւնը։

Տեղւոյս թիւրքերու բնաւորութիւնը կը նմանի շան պոչի, որ երբէք ուղիղ գիծ չառնար. բնաւորութեամբ ալ կը նմանին երախայի. որուն վրայ որ ուժեղ են, անոր հետ կը վարուին խիստ բռնակալ միջոցներով, իսկ որմէ որ պարտուին՝ զայն կը շողոքորթեն չափազանց և անոր ոտքը կը լիզեն։

Քաղաքիս մէջ ծեծ ու հալածանքը կը շարունակուի և մասսայական ջարդն օր առուր անհուելի կօշմարի նման կը ծանրանայ վրանիս... Ոչ տէր կայ, ոչ ծառայ։ Սա կըսեմ անոր համար, որ տեղւոյս Հաջիլար-խանի ծառայ թիւրք Մանձուրն անցեալները խանի դրան ձիւնը մաքրելու միջոցին, զուր խօսակցութեան մը համար, խոշոր թիակով մը զարկաւ մեր յարգելի ազգայիններէն Մանրավաճառ Յովհաննէս Պաղտասարեանին, որ քաղաքական ժողովի անդամ է, մինչդեռ այն ձգեց խոշոր առուի մէջ և անպատուեց։ Պաղտասարեան բողոքած է կառավարութեան, բայց գործը մնացեր է անհետևանք։ Ես յուսահատած եմ մեր այս տարաբաղդ երկրի քաղաքական վիճակէն և որոշած եմ յաջորդներով այլևս բան մը չգրել հարստահարութեանց և ծեծի մասին։ Ուէկը մտածեմ, որ այդ ալ չլինէր, ալ ինչ գրէինք, երբ այս անպատ երկրին մէջ ոչինչ կայ մխիթարական։

Տեղւոյս ազգ. առաջնորդարանը կը խորհի հայ տառերու 1500-ամեակի և 400 տարուան տպագրական համազգային տօնին ինքն ևս մասնակցիլ, մանաւանդ այն բերկրալից յուսով, որ պարծանքն ունի ազգին ընծայելու, թէ ինք առած է Ս. Մեսրոպ Մաշտոցը և շատ թարգմանիչներ։ Ցոյներու նման չլինինք, որ մինչև բալկանեան պատերազմը միայն իրենց հին պապերով կը պարծենային։

Այժմ ինչ կը ներկայացնէ Տարօնը. խակալէս փշալից անապատ մը՝ զուրկ կրօնի երիտասարդութենէ, զուրկ բնատոհմիկ դաստիարակութենէ։ Ի՞նչ է մեր վանօրէից վիճակը, եթէ ոչ չախնուած թմբոցներ և պորտաբոյծներու հնոցներ, ուր միայն կը նուիրագործուին սնոտիապաշտութիւնը և կրօնական մոլեռանդութիւնը։ Ի՞նչ է մեր քաղաքային դպրոցներու վիճակը, յանձնուած այնպիսի մօնօպոլ անձնաւորութիւններու, որոնք հլու հպատակ խրտուիլակներն են պօլսական միապետական քմահաճոյքներուն։ Իսկ Մշոյ դաշտի հայ գիւղերու համար արդեօք կարժէ՞ որ մտածենք։

Մշեցի

ՊԱՊԻԿԵԱՆԻ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄԸ ԿԻԼԻԿԵԱՆ ԱՂԷՏԻ ՄԱՍԻՆ

«Pour les Peuples d'Orient» թերթի 10-րդ համարի մէջ Ֆրանսիս Պրէսանսէ խօսելով Ադանայի ջարդերի պատմութիւնը լուսաբանող հանգուցեալ Յակոբ էֆ. Պապիկեանի թողած զեկուցման մասին—որ այժմ լոյս է տեսել—հետևեալ մօքերն է յայտնում։

«Այդ զեկուցագրի գոյութիւնը յայտնի էր. գիտէինք, որ լուր էր տարածվել, թէ դժբաղդ Յակոբ էֆէնդին իր կեանքով վճարեց իր անխոհեմութիւնը՝ ուսումնասիրելով փաստերը։ Այդ տեղեկագրի բնագիրն իսկ գաղտնի էր մնացել, մինչ նրա օսմանեան ընկերակից՝ Եուսուֆ-Քեմալ բէյի տեղեկագիրը նոյնպէս անհետանում էր Զրադանի պալատի հրդեհի մէջ։ Այս րօպէին գաղտնիքը բացված է. Յակոբ էֆէնդիի զեկուցագրի սևագրութիւնը հասել է հայերի ձեռքը, որոնք այժմ ապել են, և նրա մի օրինակը ընկնելով «Times» լրագրի ձեռքը, թերթը լայն քաղուածքներ է արել։ Ես մտադիր չեմ նոյնպէս քաղուածքներ տալ, այլ բաւականանում եմ ասելով, որ այդ զեկուցագիրը հաստատում է որոշ գլխաւոր խռովութիւններ։ Ադանայի ջարդերի պատասխանատուութիւնը ընկնում է ուղղակի թիւրք իշխանութիւնների վրա, որոնք իրանց պաշտպանութիւնը տուել էին երիտասարդթիւրքերից։ Սրանք, չը նայած այն աջակցութեան և բարեմտութեան, որով հայերը վերաբերվեցին յեղափոխութեան, ցոյց տուեցին այդ ցաւալի գործի մէջ մի բացարձակ անընդունակութիւն. Նրանք չը գործեցին այդ դժբաղդ ցեղին ի նպաստ, չը գործադրեցին պաշտպանութեան տարրական պարտականութիւնները։ Նրանք ամէն բան արին յետոյ, խեղդելու համար զոհերի բողոքները և անպատիժ պահելու ոճրագործ պաշտօնեաներին։

«Այդպիսի խռովութիւնները չարաշուք կերպով լոյս են սփռում հայկական դատի վրա։ Ապացուցված է, որ օսմ. պետութիւնը, լինի նա Աբդուլ-Համիդի թէ յեղափոխութեան աջակցողների ձեռքում, անկարող է երաշխաւորել մի քանի միլիօն հայերին ամենատարրական իրաւունքները՝ կեանք, ազատութիւն, սեփականութիւն, որ ամէն հասարակութիւն պէտք է ունենայ իր ապահովութեան համար։ Ուրեմն գիլեմման պարզ է. կամ Եւրոպան կը հաստատէ ի նպաստ հայերի մի ռէժիմ, յարմար նրանց գոհացում տալու, այսինքն ինչպէս փորձառութիւնը ցոյց է տալիս, Եւրոպայից պատուիրակուել մի կառավարիչ, որ զանվի նրա հսկողութեան ներքոյ և յետս չը կոչվի առանց նրա համաձայնութեան, կամ թէ նա (Եւրոպան) կը հրաժարվի իր ջանքի այդ էական մասից և առաջուց կը համաձայնի տեսնել Հայաստանը ճնշված, մարդկային ցեղի խղճմտանքը յուզված և մի օտար միջամտութիւն, որ կը գայ խլելու զոհերին դահիճների ձեռքից, բայց և կը բանայ դուռն ամէն տեսակ մրցութիւնների Ասիական Թիւրքիայի բաժանման համար»։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՌԱՅԽՍՏԱԳՈՒՄ

Ապրիլի կէսերին, երբ քննվում Լ գերմանական պետութեան արտաքին գործերի մինիստրութեան բիւջէն, ի թիւս շատ հրատապ հարցերի քննութեան առնվեց նաև հայկական հարցը։

Գերմանիան մէկն է այն քաղաքականապէս ռէակցիօնէր երկրներից, որոնց պարլամենտը (արա բուրժուական կուսակցութիւնները) և կառավարութիւնը իրանց գործունէութեան ընթացքում երբէք չեն արծարծել սեփական նախաձեռնութիւնով որևէ ճնշված ժողովրդի ազատագրութեան դատը։ Իսկ արծարծման դէպքում՝ ուրիշ բանակներից, կառավարութիւնը և աջակողմը կամ լռութեամբ անցել են հարցի վրայից և կամ բացասական պատասխան տուել։ Ներկայ դէպքը չը կազմեց բացառութիւն ինկերական երկրի ռէակցիօնէր րայխստագում։ Ինչպէս միշտ, այնպէս էլ այս անգամ միայն և բացառապէս սօց.-դեմօկրատական ֆրակցիան, իր խրախճանք քաղաքագէտների բերանով, բողոքեց բուրժուական կառավարութեան քար անտարբերութեան դէմ նոյնիսկ այնպիսի արտաքին հարցերում, որոնց վերաբերմամբ դիւանագիտական պարտականութիւն է ստանձնել Գերմանիան։

Առաջին ճառախօսը եղաւ Էդուարդ Բերնշտայնը՝ սօց.-դեմ. ֆրակցիայի լաւագոյն իրաւաբանը արևելեան հարցի։ Մանրամասն խօսելով բալկանեան պատերազմի և նրա հետ կապ ունեցող շատ խնդիրների մասին, Բերնշտայնը ասաց հայկական հարցի մասին ճիշդ հետևեալը.

«Թիւրքիայից պէտք է ամենից առաջ պահանջել, որ նա Բեռլինի վեհաժողովի դաշնագրով 30 տարի առաջ ստանձնած իր պարտականութիւնները՝ Հայաստանում ռեֆորմներ իրականացնելու մասին՝ վերջապէս կատարէ։ Որ հայերի այնքան համեստ պահանջները դեռ այսքան ժամանակ չեն իրականացել, դրա մէջ մեղաւոր են Ռուսիան և Գերմանիան։ Երբ 90-ական թւականներին տեղի ունեցան չը տեսնված ջարդերը, որոնց զոհ գնացին հարիւր հազարաւոր հայեր, միայն Ֆրանսիայի, Անգլիայի, Ամերիկեան Միացեալ-Պետութիւնների, Աւստրիայի և Իտալիայի դեսպանները պահանջեցին Թիւրքիայից՝ իր ստանձնած պարտականութիւնները կատարելու։ Այն ժամանակ Գերմանիան էր ամենից առաջ, որ պաշտպանեց Աբդուլ Համիդի յամառութիւնը («Լսեցէք, լսեցէք» սօցիալ-դեմօկրատների կողմից)։ Հայ ժողովուրդը՝ առաջին քրիստոնէական ժողովուրդը Թիւրքական տիրապետութեան ներքոյ, զոհաբերվել է Գերմանիայի կողմից ի սէր Թիւրքիայի։ Պէտք է գոնէ այժմ ըմբռնել, որ նոյնիսկ Թիւրքիայի համար առանձին ծառայութիւն չէ նրան զիջելը։ Երբէք անհրաժեշտ չէ ամէն բանի մէջ զիջել՝ բարեկամներ ունենալու համար։ Անգլիան ևս շահեր ունի Թիւրքիայում, բայց նա երբէք յետ չէ նահանջում՝ Թիւրքիային պահանջներ ուղղելուց։ Այժմ ժամանակն է՝ Գերմանիայի վաղեմի սխալը (հայկական հարցի նկատմամբ) ուղղելու, և մենք պահանջում ենք, որ ուղղվի այդ սխալը» («Բրաւօ՛» սօցիալ-դեմօկրատների կողմից)։

Ի՞նչ պատասխան տուաւ գերմ. կառավարութիւնը Բերնշտայնի կատեգորիկ պահանջներին։ Ոչինչ. անցաւ լռութեամբ հարցի վրայից, երևի համոզվելով ուղղված հարցերի ճշդութեան մէջ, բայց անկարող լինելով՝ կառավարութեան պաշտօնական դիրքը ուղղակի յայտարարելու, իսկ բուրժուական կուսակցութիւնների ֆիլիստր քաղաքագէտները՝ զուրկ ամէն մի հետաքրքրութիւնից՝ սահեցին հարցի վրայից մակերեւթօրէն։ Կաթոլիկ կենտրոնի ճառախօսը՝ իշխան Լեօվէնշտայն բաւականացաւ նրանով, որ Թիւրքիան չը պիտի այլ ևս թոյլ տայ հայկական ջարդեր, որովհետև Ռուսաստանը որպէս ժառանգ ծեծում է նրա դուռը (այսինքն սպառնում է գրաւել թիւրքահայ գաւառները)։ Իսկ նացիօնալ-լիբերալ ճառախօսը՝ ֆօն Ռիխտհօֆէն՝ սոսկ պլատօնական շեշտերով յարեց. «Մենք ևս դատապարտում ենք հայկական ջարդերը, սակայն եթէ ներկայ մօմենտին շօշափվի հայկական հարցը, դրանով միայն առիթ կը տրվի Ռուսաստանին առաջ մղվելու Փոքր-Ասիա։ Թիւրքիան պէտք է առանց այլևայլութեան ռեֆորմներ իրականացնէ Հայաստանում»։

Ցաջորդ նիստին սօցիալ-դեմ. փայլուն քաղաքագէտներից մէկը, Գ. Լեդեբուր, իր երկար ճառի մէջ առիթ ունեցաւ անդրադառնալու նաև հայկական հարցին, քննադատելով բուրժուական քաղաքագէտների կարճատեսութիւնը։ Նա յայտարարեց գերմանական «արտաքին քաղաքականութեան սիստեմը հնացած ու սխալ և օրինակ ծառայեցրեց նրա դիրքը հայկական հարցում։ «Երբ Բերնշտայնը,—ասաց Լեդեբուրը,—մատնացոյց արեց այն բանի վրա, որ նոր կազմվող Թիւրքիայի կարևոր խնդիրը պիտի լինի՝ կանոնաւորելու հայկական հարցը և պէտք է Գերմանիան այդ ուղղութեամբ գործէ, յայտարարեցին ոմանք, որ դա խոր անխուսափելի միջամտութիւն կը լինէր Թիւրքիայի ներքին յարաբերութիւնների մէջ։ Պարոն ֆօն Ռիխտհօֆը կարծում էր, որ դա միայն Ռուսաստանի շահերի համար կը լինէր, որ որպէս ժառանգ՝ քայքայվող Թիւրքիայի դրան առաջ է կանգնած։ Բոլորովին ընդհակառակը։ Զը բուժել թիւրքական պետական մարմնի այդ ծանր վէրքը (հայկական հարցը)՝ նշանակում է դրանով միայն դիւրացնել, որ Ռուսաստանը ստանայ իր ժառանգութիւնը Փոքր-Ասիայում («Շատ ճիշդ է»՝ սօցիալ-դեմօկրատների կողմից)։ Ուստի պարտաւոր է Գերմանիան հարկադրել Թիւրքիային՝ անհրաժեշտ ռեֆորմները Հայաստանում իրականացնելու համար։ Պարոն ֆօն Եագօվը (արտաքին գործերի մինիստրը) լռութեամբ համաձայնվեց ֆօն Ռիխտհօֆի հետ։ Դրանով մի անգամ ևս հանդէս է գալիս Գերմանիայի արևելեան քաղաքականութեան ամբողջ սխալ սիստեմը, մի քաղաքականութիւն, որ անգամ այժմ հրաժարվում է հարկադրել հայկական ռեֆորմները իրականացնելու, ինչպէս Աբդուլ-Համիդի ժամանակ հրաժարվում էր հարկադրել՝ բալկանեան ռեֆորմները իրականացնելու»։ Լեդեբուրը իր ճառի շարունակութեան մէջ աւելացնում է, որ իրանց կուսակցութիւնը միանգամայն հակառակ է, եթէ Գերմանիան սոսկ իր գրաւման և նուաճողական քաղաքականութեան հետևէ Փոքր-Ասիայում. Նա պիտի բաւականանայ միայն հայկական ռեֆորմների իրականացումով։

Սովորական երևոյթ է՝ լսել ու կարդալ, որ հասարակական ինկերների ռէակցիօնէր հայրենիքում մի միակ կուսակցութիւն կայ, որ իր ամբողջ բարոյական ույժով եւ խոր ցաւակցութեամբ հալածված ու անտէր ժողովուրդների դատն է պաշտպանում։ Սակայն եթէ նոյն իսկ մի հրաշքով րայխստագի ճնշող մեծամասնութիւնը համաձայնում էր սօցիալ-դեմօկրատական պահանջների իրաւացութեանը, միևնոյն է, դրանից մազաչափ անգամ չի փոխվի կառավարութեան այն քաղաքականութիւնը, որ ծրագրվում ու մշակվում է կուլիսների ետև։ Գերմանիայի կէս-աբսօլիւտիզմը շատ է հեռու քաղաքական այն լայն ու ազատ սահմանադրութիւնից, որ պետական գործերի տնօրինման վճռականութիւնը վերապահված լինէր ժողովրդական ներկայացուցչութեան օրէնսդրական լիազօրութեանը։

Ինկերական իդիոտիզմը՝ արևելեան հարցի, մասնաւորապէս հայկական խնդրի նկատմամբ այնքան խորն է արմատացած, որ հազիւ թէ մխիթարական որևէ դիրք կարելի լինի սպասել ֆօն Բեթման-Հօլվէգի գերրէակցիօնէր կառավարութիւնից։ Սակայն Գերմանիայի չէզոքութիւնը երբէք չէ կարող խանգարել հայկական հարցի լուծման, եթէ միւս պետութիւնները, մանաւանդ երեքպետեան համաձայնութիւնը (մասնաւորապէս Ռուսաստանը) գան ընդհանուր համաձայնութեան։ Հարցի լուծման աջողութեան կամ անաջողութեան քամին կարող է միայն Նէվայի ափերից փչել և ոչ երբէք Բերլինից...

Y.

Բերլին

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԿՈՅՐԻ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Երեկոյ էր։

Սայլակը դանդաղ առաջ էր ընթանում, իսկ ծերուկ սայլապանը մեղմ ձայնով երգում էր։ Խեղճ ձին արդէն յոգնել էր։ Երեւի երկար ժամանակ էին նրանք ճանապարհին։ Նստած պատանին դարձաւ դէպի կառքը և հարցրեց.

— Մայրիկ, առաւօ՞տ է թէ՞ երեկոյ. արդէն հով է. ծածկիր ինձ։

— Երեկոյ է, զաւակս. շուտով կը հասնենք։

— Ախ, մայրիկ, եթէ ճիշդ է այդ բոլորը, ուրեմն ես շուտով քեզ կը տեսնեմ, վերադարձին այս միևնոյն ճանապարհը կը տեսնեմ։ Մայրիկ, մի՞թէ կարող է այդպիսի բաղդ լինել... Չեմ հաւատում։

— Օ՛, որդեակս, Աստուած կը բարկանայ. ինչպէ՞ս կարելի է չը հաւատալ։ Ներիր, Տէր, նա դեռ երեխայ է։

Եւ գլխեց նորից որդուն։

— Պէտք է հաւատալ. կարող է Աստուած և պատժել, և ներել. նա ինձ պատժեց. հիմա էլ կը ներէ։

Մինչ մայր ու որդի այդպէս խօսում էին, կառապանը դարձաւ և պատմեց, թէ ինչպէս ինքը իր միևնոյն սայլակով 3 հիւանդ է տարել, որոնք վերադարձին չեն էլ ուզեցել սայլ նստել, այլ վազելով են քաղաք հասել։

— Այս սուրբը շատ զօրաւոր սուրբ է,— աւելացրեց կառապանը։

Կոյր պատանին սայլակում նստած նիրհում էր։ Եւ քաղցր երևակայութիւնը նրան շոյում էր։ Մտապատկերները մէկը միւսին փոխարինում էին։

«Այն սարսափելի օրվանից եմ ես կոյր... մուրացկան,—մտածում էր նա,—թուք, մուր, քաղց-ծարաւ տանող կեանքի խորթ զաւակ... և ոչ ուշ քան վաղը՝ կը լինեմ հպարտ պատանի։ Վաղը կը տօնեմ տանջանքներիս վախճանը և պատւիս, ինքնաճիրութեանս վերածնումը...»։

Հասան ս. ժայռին։

Մայրը ծնկաչոք աղօթում էր, երեսը յատակին քսում... մօմեր վառում...

— Ահա, որդի, երեսդ քսիր այստեղ, աղաչիր Աստուծուն, որ լսէ քեզ։

Եւ վերցնելով մի բուռը հող՝ ածեց որդու աչքերը։

Քիչ անց, յանկարծ որդին բացագանչեց.

— Մայրիկ, մայրիկ, որքա՜ն փոխվել ես. իմ խե՜ղճ մայրիկ, բոլորովին ծերացել ես։ Այդ ինչ է մայրիկ, ջո՞ւր է հոսում։

Մայրը քարացել էր, կանգնել. չէր իմանում՝ որդուն գրկի ու սեղմի կրծքին, թէ՞ ուրախութիւնից լաց լինի..

Հրաշքը կատարվել էր...

Մի քանի ժամ անց այդ դրութիւնը։ Լուսինը սկսեց գունատվել, դալկանալ և կառապանը մօտեցաւ ու յիշեցրեց, որ եթէ ուզում են կէս օրին հասնել քաղաք, պէտք է ճանապարհվեն։

Այստեղ միայն յիշեց մայրը իր դառն վիճակը...

«Տէր-Աստուած,—մտածում էր նա.— մինչև հիմա սա կոյր էր, մուրացկանութեամբ ապրում էի. մարդիկ ողորմում էին կոյրին... իսկ ա՞յժմ... կերթայ, կաշխատի, իսկ ինձ արդեօք կօգնէ՞, ինչո՞վ պէտք է ապրեմ ես այսուհետև...»։

Մինչ նա այդպէս երկմիտ մտատանջութեան էր մատնված, որդին նորից կորցրեց իր աչքերի լոյսը...

Լսվեց մի սրտաճմլիկ, աղիողորմ ճիչ... Դառն կիրքով հեկեկում էր թշուառ պատանին...

Նա դարձել կոյր էր, կոյր մուրացկան...

Օլգա Տէր-Աւագեան

Բաքու

ԿԱՍՊԻԱԿԱՆԻ ՌԵՅԴՈՒՄ

Ծովը

Դու ծով տեսել ե՞ս։

Կատաղի՛, հուժկու, ամեհի՛ ծով։ Հեղուկների գրոհը, ջրերի պայքարը։

Լսե՞լ ես ահաւոր ոռնոցը իրար զարկվող գող ալիքների։

Այդպէս ոռնում են բիւր հազարաւոր գայլերը կատաղի։ Նրանք՝ հօտն առած կենդանի մսի՝ անօրժակներ են սրում, վայրագ խմբերով փակելու ուղին փախչող զոհերի։

Ո՜ւֆ, այդ զարհուրելի ծովը։

Որպէս դժոխային ահաւոր կաթսայ, նա կաթնել է անդնդախոր խորխորատների շրթերին։

Որպէս տիտանների հսկայ հրահալոց, եռում է, վխտում, պոռթկում է անվերջ։ Մերթ յուզվում է։ Զարկվում։ Փքվում է փրփրադէզ, ծառանում վեր, վեր։ Մերթ որպէս խորտակված հազարգլխեան կիսամեռ վիշապ, նորից գահավէժ իջնում է յատակ, սև-սև անդունդներ բացելու համար։ Եւ կրկին ջրերի շփոթն իր հսկայ ռեխն առած, նորից ամեհի գալարումներով ուռչում, բարձրանում։ Նորից փրփրած՝ նա դուրս է ժայթքում իր անպարփակ գորշ հեղուկների ժխորը, պոռթկելու, բնաջինջ անելու ամեն ինչ։

Ամենքն են դողում։ Ամենքը սարսում։ Ահարեկ ձկները. խոր յատակներում ծվար են մտել։ Սլաթե ճայերը յուզված, յուսաբեկ, անզօր ճչում են... Խե՜ղճ չարատանջնե՜ր։ Ջրերի սիրահար անզէն սորուկնե՜ր։

Այսպէս է ծովը յանդուգն։ Ծովը պարծենկոտ։ Ծովը մահերի որրան։ Ծովը բիւր մատաղ կեանքերի վաղահաս գերեզման։

Ա՜խ այդ գարերի սրնախում, քաւթառ վհուկը։

Մի մակոյկ կայ թառած այդ ծովի վրա։ Մի խղճուկ մակոյկ։ Թոյլ, անպաշտպան։

Ճանճ։ Հասկանում ես։ Մի ողորմելի ճանճիկ կպել է փղի վիթխարի կնճիթին։ Մի տաշե՛ղ, յեղուկ-գազանի ռեխն ընկած։

Ի՜նչ վատահութիւն։ Ի՜նչ յանդգնութիւն։

Եւ նշմարեցի ծաղրանքի հսկայ հանդէսը։ Մրրկադէզ ալիքների ճիւաղային հանդիսը։ Հողմերի դժոխապարը։

Իսկ հողմակոծ, անփոյթ մակոյկը։ Գլուխը կորցրած՝ խելայեղ պարում է իր ոսկերմների զաւաճան մէջքերին։ Նա օրօրվում է, տատանվում։ Ընկղմվելու չափ խոռասուզվում է։ Նա վեր-վեր է թռչում մերթ մինչև երկինք և մերթ իջնում մինչև խորխորատ՝ չը նշմարվելու չափ։

Աստուած իմ, խորասուզվի՜ց։ Խեղդվե՜ց։ Խորտակվե՜ց։ Այլ ևս չը կայ... Լեղապատառ գոռում եմ, գոչում։ Քար-աշխարհին օգնութիւն կանչում։

Ո՜ւֆ, ահա նա ջրերի վրա նորից երևաց։ Թրջված, սրսռուն։ Ննգամիտ հեղուկները նորից բաղխում են նրան։ Ծեծում։ Հրհրում են, քշում անեղը հեռու։ Ցարձակվում են։ Ապտակում, զարկում են։ Երեսին թքում։

Իսկ նա՞... Այդ միամիտ խե՜նթը... Որպէս ծամածու միմոս, դարձել խաղընկերների առաջ, ջրերի վրա, թռչկոտում է վեր-վեր, պար մտած իր անհաշտ դահիճների հետ։

Այդպէս անվերջ խաղալիք։ Ցարաշարժ... յարատատան... Միշտ բեկբեկ։

Մ՜ղկ։ Վատոյժ թզուկ։ Անտէր, անտիրական։ Անպէտք աման։ Ափերից հեռու հարազատ եղերքին կարօտ։

Ա՜խ, չը մեռնեմ, չը խորտակվեմ... Մի զարդ ունեմ, ափը տեսնեմ, կարօտս առնեմ։

Է՜յ կռունկներ, սև սուգերի յօգնած քարվան։ Ո՞ւր էք թռչում գլխիս վրան։ Է՜ն ափերէն ազիզ-մաղիզ, է՜ն ափերէն աւեր, վերան, խաբրիկ չունէ՞ք ձեր ի բերան։

Կրաւ... կրաւ... Է՜յ կռունկներ, ինչպէս այդպէս շուտ, տարաժամ վերադարձաք այն ջերմ ափերից, է՜ն վաթաններից։ Այդպէս շուտ, այդպէս մոլար։ Այստեղ սառն է, ցուրտ։ Ո՜ւֆ, կը մրսէք։

Ա՜յ որբ մակոյկ, խե՜ղճ, հողմավա՛ր, էլ ափ չը կայ։ Ինչպէս այստեղ, ծով է այնտեղ։ Մենք ծովերիցն ենք յետ փախչում, կարմիր ջրերի արիւն-ծովերից։ Վրէժառու մարդագայլերը այնտեղ իրար են բզկտում, իրար պատառոտում։ Վատասէրների թողած վաթաններ քարուքանդ անում։

Ափն ես որոնում, վաթան ես երազում։ Խեղճ տարամե՜րժ, վաթան չունես էլ հանգիստ չը կայ։ Ազատ չը կայ։ Ծով է, ամեն տեղ արիւնի ծով։

Լսում ես հրանօթների պայթում է որոտ։ Աշխարհն է սարսում, դղրդում։ Հեղեղ է գալիս։ Սարերի հեղեղ, վարար, ահագոչ։

Զգոյշ կաց, խելքի եկ, է՜յ եթիմ մակոյկ։ Այն քաղցած ծովն է կաղկանձում, ոռնում։ Նա որս է տեսել։ Լափ է պահանջում...

Ուտել է ուզում։ Զգո՛յշ։

Գ. ք. Մկրտումեան

Աստրախան

ԴԱՏ

(Կապիտոն Ցեմուլերից)

Հոգին թողեց մարմինը, և հրեշտակը բռնելով նրա ձեռքից՝ բերեց նրան մի մռայլ և տխուր անապատ և նստեցրեց մի քարի վրա։ Իսկ վերևից նրա վրա տարածված գորշ մառախուղի միջից մի ձայն լսվեց, որը ասում էր.

— Ինչդ քեզ դատիր...

Եւ հէնց այնտեղ՝ հոգու աչքերի առաջ հոսեց մի գետ, և նրա շուրջը, որին հոգին իսկոյն ճանաչեց, բաղկացած էր միմիայն արտասուքից և պղտոր էր։

Հրեշտակն ասաց.

— Նայիր, ահա մարդկային արցունքները, որոնք թափվել են քո շնորհիւ այն ժամանակ, երբ դու դեռ երկրի վրա էիր։

Հոգին պատասխանեց.

— Այո, բայց այստեղ խառնված է նաև իմ արտասուքը։

Երեք անգամ գլխեց հրեշտակը հոգուն, և երեք անգամ նոյն պատասխանը ստացաւ։ Բայց, յանկարծ, պղտոր ջուրը մաքրվեց ինչպէս բիւրեղ և խորացաւ։

Եւ հրեշտակն ասաց.

— Ահա քո մօր արցունքները։

Իսկ հոգին, երեսը ձեռքերով ծածկելով, պատասխանեց.

— Այստեղ ես յանցաւոր եմ, որովհետև այստեղ չը կան իմ արցունքները։

Վահան Դօվլաթեան

Օրդուբադ.

ԲԱԼԿԱՆԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՍԿԻՒՏԱՐԻ ՀԱՐՑԻ ԱՌԻԹՈՎ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

26 ապրիլի

Անտիվարի.—Բօյեանա հասաւ խառական մի շոգենաւ զօրքով, որ դիմելու է դէպի Սկիւտար։

Միջազգային զօրամասը Սկիւտարում բաղկանալու է 1000 զինուորից, 300 անգլիական, 200-ական աւստրո-ունգարական, իտալական և ֆրանսիական և 100 գերմանական։

Եկաւ իտալական «Գարիբալդի» յածանաւը։

—

Հռոմ.—«Տրիբունա» լրագրին հեռագրում են Բրինդիզիից, որ այնտեղ կենտրօնացված է 3000 զինուոր։ Երէկ շոգենաւ նստեցին զօրամասեր մթերքներով։

—

Վիէննա.—«Կոր. Բիւրօյին» հաղորդում են Ցէտինիէից, որ չերնօգորական կառավարութիւնը առաջարկեց Սան-Ջիովանի-Մէդուայում գտնվող իր ներկայացուցչին բաւարարութիւն տալ բրիտանական ծովակալի պահանջին Սկիւտարը յանձնելու պայմանների ու օրվայ վերաբերութեամբ։

Երէկ Սկիւտար եկաւ աւստրիական «Սկիւտարի» շոգենաւը կենսական մթերքներով ու վիրակապերով։

—

Կատարօ.—Ստացված տեղեկութիւնների համաձայն, Սկիւտարում հրդեհվել է մեծ շուկան։ Կրակին ճարակ են դարձել մեծ թւով գորգեր, մետաքսէ, արծաթեայ, ոսկէ և գալանտերէյնի ապրանքներ։

—

Պրագա.—Չեխ մամուլը միաբերան ընդունում են, որ Աւստրօ-Ունգարիան ամօթահար եղաւ Սկիւտարի հարցում, աւստրիական ճգնաժամը կլանեց երեք միլիարդ։

—

Կահիրէ.—Եգիպտական Կարմիր Մահիկը սանիտարական խումբ է ուղարկում Սկիւտար։

ԲԱԼԿԱՆԵԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԻ ՇՈՒՐՋ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

26 ապրիլի

Բէլգրադ.—Առաջիկայ հաշտութեան բանակցութիւնների առիթով «Սամօուպրավա» գրում է. «Ի նկատի ունենալով որ հաշտութեան գլխաւոր հիմունքները որոշված են, պատուիրակները կը զբաղվեն մանրամասնութիւններով, որոնք չեն ձգձգի բանակցութիւնները։ Քանի որ արդէն ընդգծված է սահմանաբաժան գիծը Էնօս-Միդիա և մեծ պետութիւնների քննութեան են առաջարկված կղզիների և Ալբանիայի իրաւական կազմի հարցերը, ապա ուրեմն կարելի է շուտով սպասել վերջնական հաշտութիւն կընքելուն»։

Կառավարական շրջաններից տեղեկացնում են, որ Սերբիայի և Բօլգարիայի միջև եթէ թէ կայացել է համաձայնութիւն՝ նուաճված հողերը իրար մէջ բաժանելու մասին։

Մամուլը դէմ է միջնորդ դատարանին սերբ-բօլգարական հարցում, երկիւղ կրելով որ վճիռը գուցէ աննպաստ լինի Սերբիայի համար։

Եկաւ սանիտարական գնացք 450 հիւանդներով ու վիրաւորներով։

—

Սօֆիա.—Ադրիանուպօլսի անկման և Շիւքրի-փաշային գերելու հանգամանքների մասին ուղղված հարցապնդմանը զինուորական մինիստրը պատասխանեց, որ Ադրիանուպօլիսը ընկաւ պաշարող զօրքերի հարուածից, Շիւքրի-փաշան անձնատուր չեղաւ, այլ գերվեց պաշարող զօրքերից։ Գործողութիւնների մանրամասնութիւնների վերաբերմամբ մինիստրը համաձայն է գեն. Իվանօվի բացատրութիւնների հետ, և հրաժարվեց աւելի մանրամասն բացատրութիւններ տալուց, որպէսզի անտարօնիզմ չը սերմէ դաշնակիցների միջև։ Մինիստրը յայտնեց, որ Զաթալջայում և Բուլաիրում սերբ զօրքեր չը կային։

Ներքին գործերի մինիստրը յայտարարում է, որ Բօլգարիայում խօլերայի համաճարակ չը կայ։

—

Կ. Պօլիս.—Կավալայի և Դէդէ-Աղաջի բօլգար իշխանութիւնները թոյլ չեն տալիս նաւահանգիստները ընդունել օտարազգի ապրանքները, մանաւանդ կէրօսինը։ Լուրերի համաձայն, Բօլգարիան մտադիր է հաշտութիւնից յետոյ ապրանքների վրա նշանակել բօլգարական մաքս։

—

Լօնդօն.—Բէյտերը տեղեկացնում է, որ դեսպանաժողովի խորհրդակցութիւնը, չը նայած որ տևեց 6 ժամ, դրական վճիռների չը յանգեց։ Ներկայացվեց աւստրօ-իտալական նախագիծը Ալբանիայի կազմակերպութեան մասին, բայց քննութեան չենթարկեց։ Քննվեց Սկիւտարը դատարկելու հարցը։ Ալբանիայի սահմանների խնդիրը չը շօշափվեց։ Դաշնակիցներից դեռ պատասխան չէ ստացվել հաշտութեան պայմանների մասին։

Համայնքների պալատում Օկլէնդը ասաց. «Սկիւտարի հարցը այլևս վըտանգ չէ ներկայացնում մեծ պետութիւնների տարաձայնութիւնների համար։ Կարող եմ ողջունել, որ չերնօգորական պատասխանատու շրջանները իրանց վճիռը կայացրին պայթումը համնելուց առաջ, մի պայթում, որ կարող էր հրդեհ վառել ամբողջ Եւրօպայում»։

—

Վիէննա.—Կիսապաշտօնական «Վիներ-Ալգէմ. Ցայտունգը», խօսելով աւստրօ-իտալական յարաբերութիւնների մասին, մատնանշում է, որ Ալբանիան հանդիսանում է Աւստրիայի և Իտալիայի դաշնակցութեան գրաւական։

—

Պրագա.—«Նարօդնի Լիստը» բաղդեբելով Ալբանիային ֆինանսական աջակցութիւն ցոյց տալու դէմ ասում է, որ Աւստրիայի բիւջէն կազմված է 16 միլիօն կռօն դեֆիցիտով։

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

26 ապրիլի

Բերլին.—Պաշտօնական մամուլը ընդգծում է, որ կայսրի դստեր պսակադրութեան առիթով միապետների այստեղ գալը զուրկ է քաղաքական նշանակութիւնից և կրում է ընտանեկան բնոյթ։ Արքհիդուքս Ֆրանց Ֆերդինանդը չի գայ, որովհետև նա յունիսին է գալու Վիլհէլմ կայսրի թագադրութեան հանդէսի առիթով։

—

Պարիզ.—Սպանական թագաւորը և Պուանկարէն մեկնեցին Բրեկ՝ աէրօպլանների վարժութիւններին ներկայ լինելու համար։ Երեկոյեան թագաւորը վերադառնում է Սպանիա։

—

Ցէտինիէ.—Հրատարակվեց նոր կաբինէտի կազմը. մինիստրների խորհրդի նախագահ և զինուորական մինիստր՝ գեներալ Վուկօտիչ, արտաքին գործերի մինիստր՝ Պլամենաց, ներքին գործերի՝ Գոնիչ, ֆինանսների՝ Պօպօվիչ, դաստիարակութեան՝ Միիշկօվիչ, արդարադատութեան՝ Վակիչ։

—

Բուխարէստ.—Կ. Պօլսից հեռագրում են, որ երեք օր առաջ Բէյրութի ազգաբնակութիւնը կազմեց բողոքի միտինգ և փակեց խանութները։ Այդ տեղեկութիւնը անհանգստացրեց կառավարութեանը։

—

Վաշինգտօն.—Նօգալըսում ապստամբները ուժանակով պայթեցրին Մէկսիկայի ճանապարհի զինուորական գնացքը։ Նրա մէջ գտնված 250 զինուորից մեծ մասը սպանվեց։

—

Մուկդէն.—Հարաւային Մանջուրիայում միապետական շարժման ուժեղանալու հետ տիրող անհանգիստ տրամադրութեան և ազգային կուսակցութեան ընդարձակ կառավարական աժիտացիայի պատճառով 20-րդ զօրաբանակը ուղարկվեց Պեկին-Մուկդէն գիծը պաշտպանելու համար։

—

Պարիզ.—Պատգամաւորների պալատի զինուորական գործերի մասնաժողովը ընդունեց 3-ամեայ զինուորական ծառայութեան օրինագիծը։

—

Բերլին.—Լիբերական հոգևորականութեան ականաւոր ներկայացուցիչները մի կոչ հրատարակեցին, որի մէջ համոզէս են գալիս ընդդէմ նոր սպառազինումների և յօգուտ բոլոր մարդկանց և ժողովուրդների եղբայրութեան։

—

Աթէնք.—Դաշնակիցների պատասխան նօտան մեծ պետութիւնների վերջին նօտային՝ կը յանձնվի ապրիլի 28-ից ոչ շուտ։

—

Սօֆիա.—Ազգային ժողովին օրինագիծ ներկայացվեց բիւջէից դուրս 50 միլիօն յատկացնելու զինուորական կարիքների համար։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՓՈԽԱՐՔԱՅԻ ՀԵՌԱԳԻՐԸ

«Մշակի» երեկվայ համարում տպված մեծ զօրահանդէսի նկարագրութեան մէջ մենք չը կարողացանք զետեղել Կովկասի փոխարքայ կոմս Վօրօնցով-Դաշկովի հեռագիրը, չունենալով մեր ձեռքին պատճէնը։ Փոխարքան հետևեալ հեռագիրն էր ուղարկել Մանգլիս, Երևանեան գնդի հրամանատար գնդապետ Մդիվանիին.

«Ցաւում եմ, որ ինձ վիճակված չէ ճանապարհ գնել լէյբ-երևանցիներին դէպի Կօստրօմա, որպէս զի անձամբ բարեմաղթէի փառաւոր զօրագնդին ներկայանալ Թագադրին Վեհափառ Շէֆի առաջ լիակատար փայլով, ինչպէս այդ պահանջում է նրա հռչակեալ համաշխարհային փառքը։ Բարի ճանապարհ. Թող պահպանէ ձեզ Տէրը»։

Կոմս Վօրօնցով-Դաշկով

—

Այս հեռագիրը պատասխան էր գնդի ուղարկած հետևեալ հեռագրին.

«Բաթում, գեներալ-ադիւտանտ կոմս Վօրօնցով-Դաշկովին.

«Մեկնելով Կօստրօմա, լէյբ-երևանցիները խնդրում են օրհնութիւնն իրանց ջերմապէս սիրված ալևոր Գլխաւոր Հրամանատարի։ Տեսնում է Աստուած, Ձերդ Պայծառափայլութիւն, թէ որպիսի տենչանքով լէյբ-երևանցիները ցանկանում են Ձեր ներկայութիւնը Կօստրօմայում իգլուխ գնդի և թէ որպիսի անկեղծ ջերմ աղօթքներ են վերառաքում Տէր Աստուծուն՝ շնորհել նրան այդ երջանկութիւնը։

«Գնդի հրամանատար գ՛ դապետ Մդիվանի»

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐ

Երէկ «Մշակի» և «Արօրի» խմբագրութիւնները ուղարկեցին Բագու հայ բանաստեղծ Ցովհ. Ցովհաննիսեանի յօբելեանի կարգադիր մասնաժողովի նախագահ պ. Կարա-Մուրզայի անունով հետևեալ հեռագիրը.

«Մշակ» լրագրի և «Արօր» ամսագրի խմբագրութիւնները ուղարկում են իրանց սրտագին շնորհաւորութիւնները բանաստեղծ Ցովհ. Ցովհաննիսեանին—երգչին ժողովրդական թախիծի և անսխված հայ ժողովրդի մէջ լաւագոյն զգացումներ ներշնչողին»։

ՐԱՖՖԻԻ ՄԱՀՎԱՆ 25-ԱՄԵԱԿԸ

«Մշակի» հանգուցեալ տաղանդաւոր աշխատակցի մահվան 25-ամեակի առիթով, խմբագրութիւնս ստացաւ մի քանի հեռագրեր, որոնցից առաջ ենք բերում հետևեալները.

I

Նոր-Նախիջեան, 25 ապրիլի

Անմոռանալի Րաֆֆիի վաղաժամ վախճանի 25-ամեակի տարեդարձին, Նոր-Նախիջեանի եկեղեցական հոգաբարձութիւնը ջերմեռանդութեամբ խոնարհվում է հայ ժողովրդի պատգամային իղձանների դրօշակակիր ժողովրդական գրողի յիշատակի առաջ. հանգիստ աճիւններին և յաւերժ յիշատակ մայրենի գրականութեան պարծանքին։

Նախագահ՝ Սալտիկեան

Քարտուղար՝ Բօղդանեան

II

Րօստով Դ./Վ., 25 ապրիլի

Խոնարհվելով մեծ Րաֆֆիի յիշատակի առաջ, Նոր-Նախիջևանի գրական-գեղարուեստական ակումբը ջերմագինս միանում է վշտին մայրենի ժողովրդի զաւակների, որ կորցրեց 25 տարի սրանից առաջ ժողովրդական հպարտութեան մարգարէին։ Րաֆֆիի ստեղծած հրաշալի պատկերները յաւիտեան կը պահպանվեն հայ եղբայրների սրտերում։

Վարչութիւն

ՄԻ ԱՌԱՋԱՐԿ

Այսօր Թիֆլիսի քաղաքային վարկի ընկերութեան անդամների ընդհանուր ժողովն է, որ, ի թիւս այլ գործերի, պէտք է նաև ընտրէ ընկերութեան կառավարիչ՝ հրաժարեալ պ. Ս. Ղամբարեանի տեղ։ Հաւանական ընտրելի համարվում է Լ. Ֆ. Տիգրանեանը։

Այս առիթով մենք կը կամենայինք մի առաջարկ անել։

Ինչպէս յայտնի է, մայիսի 7-ին կատարվելու է գերասան Գէօրգ Տէր-Դաւթեանի բեմական գործունէութեան յօբելեանը։ Տէր-Դաւթեանը երկար տարիներ ծառայում է քաղաքային կրեդիտային վարկի ընկերութեան մէջ։ Արդ, բանկը այսօր, երբ դրամական հաշիւները պէտք է քննէ և հաստատէ, լաւ կանէր, եթէ, ինչպէս սովորութիւն է համանման դէպքերում, մի որոշ գումար յատկացնէր յօգուտ իր աշխատաւոր պաշտօնեայի՝ նրա յօբելեանի առիթով։

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ԹԵՄԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ՖՈՆԴԻ ՕԳՏԻՆ

Մենք կոչ արինք հայ հասարակութեանը և գլխաւորապէս ղարաբաղցիներին հանգանակել գումարներ յօգուտ իրանց մայրենի դպրոցի։

Բժշկ. Ց. Գասպարեանը, բանալով նուէրների շարքը, ուղարկել է մեզ 100 րուբլի։

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՇԱՄՇԻՆԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Այսօր, Ներսիսեան դպրոցի շէնութեան մէջ, ցերեկվայ ժամը 12-ին, հանդիսաւորապէս կը կատարվի նկարիչ Յարութիւն Շամշինեանի գործունէութեան 25-ամեայ յօբելեանը։

Ապրիլի 23-ին Գեղարուեստը Խրախուսող Կովկասեան Ընկ. շէնութեան մէջ կայացաւ ի պատիւ Շամշինեանի հանդէս։

Ընկերութեան կողմից յօբելեարին ողջունեց Կ. Ալիխանեանը հետևեալ խօսքերով. «Ես բաղդաւոր եմ ողջունելու ձեզ,՝ ամենայարգելի յօբելեար, Գեղարուեստը Խրախուսող Կովկասեան Ընկ. կողմից ձեր գեղարուեստական ու մանկավարժական 25-ամեայ գործունէութեան առիթով։ Ձեր երկարամեայ ու յարգելի գործունէութիւնը սերտ կերպով կապված է մեր Ընկ. վիճակի ու աջողութեան հետ։ Մեր Ընկերութեան հիմնվելու օրից՝ դուք շարունակ ու անբասիր կերպով ծառայեցիք Ընկերութեան շահերին։ Այդ ծառայութիւնները, ինչպէս և ձեր բնաւորութեան գեղեցիկ գծերը՝ իբրև ընկերոջ միշտ էլ մեզ յիշելի ու սիրելի կը մնան։ Թող Տէրը վերականգնէ ձեր ոյժերն ու երկարէ ձեր կեանքի տարիները յուրախութիւն ձեր ընկերների, յօգուտ մեր Ընկերութեան։ Թոյլ տուէք և ինձ անձամբ միացնել դրան իմ հոգեկան բարեմաղթութիւնները, ցանկալով առողջութիւն ու բաղդաւորութիւն»։

Յօբելեարին մատուցվեց յօբելեանական ժէտօն։ Իր ճառը Շամշինեանը գրել էր, որովհետև կոկորդի հիւանդութեան պատճառով անկարող է բարձր խօսել։

—

Յարութիւն Շամշինեանը Ներսիսեան դպրոցի մօտիկ անցեալի ամենաբարեխիղճ ու աշակերտութիւնից սիրված ու յարգված ուսուցիչներից մինն է եղած։ Նա նոյն սէրը վայելում էր նմանապէս բոլոր այն կրթական հաստատութիւններում, ուր ինքը պաշտօնավարում էր իբրև նկարչութեան ուսուցիչ։

Ուսուցչական դժուարին ասպարէզում լարված աշխատանքը թողեց իր հետքը. յարգելի Շամշինեանը զրկվեց ձայնից։ Նրա կոկորդը ենթարկվեց անդամահատութեան, և այժմ նա խօսում է խուլ, խռպոտ ձայնով...

Այսօր ամենքն են մեծարում գեղարուեստի անձնազոհ մշակին, որովհետև իր ձիրքն ու տաղանդի արտայայտութիւնը նա չէ խնայել ոչ ոքի։ Շամշինեանը Թիֆլիսում վայելում է բոլոր ազգութիւնների համակրանքը։

Սակայն առանձնապէս նա թանգագին անձն է Ներսիսեան դպրոցի, նրանից կրթված մի շարք սերունդների համար։

Մենն այդ սաներից՝ ես այսօր սրախս աճենաբեղուն զգացմունքով ողջունում եմ իմ նախկին սիրելի ուսուցիչ Շամշինեանին, որին մաղթում եմ առողջութիւն։

Ամենից առաջ առողջութիւն, որ աւելին պէտք է լինի իր համար ընդհանուր սիրով ու յարգանքով պսակված առաջիկայ կեանքի մէջ։

Երկար կեանք յարգելի մանկավարժ ու համակրելի մարդ Շամշինեանին։ Ե.

Ի. Ս. ՋԱԲԱԴԱՐԻ

Ապրիլի 25-ին վախճանվեց երդուեալ հաւատարմատար, վրացի հասարակական գործիչ Իվան Սպիրիդոնովիչ Ջաբադարին։

Հանգուցեալը Թիֆլիսի նահանգի ազնուականներից է ծագում. աւարտել է ուսումը Թիֆլիսի կլասիքական գիմնազիայում և մտել է Մոսկվայի համալսարանի բժշկական ֆակուլտէտը։ Երիտասարդ ուսանողը զրաւվեց եօթանասնական թւականների նարօդնիկական շարժումով և եռանդուն մասնակցութիւն ունեցաւ յեղափոխական այն շրջանակների գործունէութեան մէջ, որոնք իրանց հայեացքները տարածում էին բացառապէս խաղաղ պրօպագանդայով ժողովրդական մասսայի մէջ։ Այն ժամանակվայ մեծ դատաստանական պրօցէսների մէկի միջոցին Ջաբադարին դատապարտվեց 8-ամեայ տաժանակիր աշխատանքի և, երբ լրացաւ այդ պատիժը, բնակեցվեց Սիբիրում, բայց վրաց ազնուականութեան միջնորդութեամբ վերականգնվելով իր իրաւունքների մէջ՝ թոյլտւութիւն ստացաւ վերադառնալ հայրենիք։ Դրանից յետոյ՝ նա, իբրև կողմնակի անձն, Պետերբուրգի համալսարանում քննութիւն տուեց իրաւագէտի կոչման համար և մտաւ Թիֆլիսի դատաստանական շրջանի փաստաբանների կազմի մէջ։ Այդ օրից նա մասնակցում էր տեղական և մայրաքաղաքի մամուլին, տեղական, հասարակական և յատկապէս վրացական կեանքին։ Նա «Իվէրիա» լրագրի հրատարակիչներից մինն էր 10 տարի առաջ։ Վերջին տարիները նա Թիֆլիսի դումայի խրատատու էր և նոյնիսկ ընտրվեց վարչութեան անդամ, բայց չը հաստատվեց։

Իբրև առաջադէմ մտքերի տէր, նա կողմնակից էր վրացիների և հայերի համերաշխութեան գաղափարին, և նրա կորուստը շատ զգալի է այդ տեսակէտից։ Վրաց հասարակութիւնը և Թիֆլիս քաղաքը զրկվեցին մի օգտակար ոյժից։

ԹՈՒՐՔԱԿԱՆ ՊՐՕՊԱԳԱՆԴԱՅԻ ԴԷՄ ԿՌՒԻ

Մայրաքաղաքի աջակողմեան մամուլի օրգաններում տեղեկութիւններ երևցած լինելով այն մասին, թէ Մ. և Ա. Թիւրքական կուսակցութիւնը էմիսարներ (գործակալներ) է ուղարկել Ռուսաստան՝ պրօպագանդա և դրամական ժողովարարութիւն անելու մուսուլմանների շրջանում, յօգուտ սրբազան պատերազմի, ներքին գործերի մինիստրութիւնը ուշադրութիւն դարձրեց այդ լուրերի վրա։

Ներքին գործերի մինիստր Մակլակօվը, խօսելով մինիստրութեան բարձրաստիճան պաշտօնեաների հետ, հաւաստիացրեց, թէ այդ տեղեկութիւնները ճիշդ են և թէ լրացուցիչ տեղեկութիւններ են ստացված, որոնցից երևում է, թէ երիտասարդ թիւրքերի կոմիտէտը յատուկ հրովարտակներ է ուղարկել այդ մասին ու ֆեդ Ռուսաստանի մուսուլմանական նահանգները և թէ Կովկաս ու Միջին Ասիա։ Ենթադրութիւն կայ գումարել շուտով առանձին խորհրդակցութիւն՝ մշակելու համար միջոցներ՝ կոմիտէտի այդ հակապետական պրօպագանդայի դէմ անելու։ Ենթադրվում է գումարել և մուսուլման հոգևորականութեան բարձր պետերին, բացատրել նրանց կառավարութեան յուզումն պատճառող հարցերը և առաջարկել ազդել մօլլաների և ուսուցիչների վրա, որպէս զի սրանք միանան կառավարութեան հետ թիւրքական էմիսարների վնասակար ագիտացիայի դէմ կռուելու համար։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

✦ Երէկ, շաբաթ, ապրիլի 27-ին, փոխարքայի օգնական սենատոր Ն. Ա. Վատացիի նախագահութեամբ տեղի ունեցաւ համալսարանական գլխաւոր կոմիտէտի նիստը, որտեղ քննեց այս հարցը, թէ որտեղ պէտք է կառուցվի պօլիտեխնիկումը, Նաւթլուղ թէ Սաբուրթալօ կոչված տեղում։ Կոմիտէտը 18 ձայնով ընդդէմ 14-ի վճռեց հաստատ մնալ նախկին որոշման վրա և պօլիտեխնիկումը կառուցել Նաւթլուղում։

✦ Ժող. լուս. մինիստրութիւնը, համաձայն Կովկ. ուսումն. շրջանի հոգաբարձուի միջնորդութեան, յատկացրել է 6000 րուբլի Թիֆլիսում հիմնելու վեց շաբաթով բնագիտութեան դասընթացքներ քաղաքային դըպրոցների ուսուցիչների և վարժուհիների համար։

✦ Այսօր Դիդուբէի եկեղեցում վրացի խմբագրականները հոգեհանգիստ են կատարում Արչիլ Ջօրջաձէի մահվան քառասունքի առիթով։

✦ Հայունեաց «Մեղու» աշխատանքիտան վարչութիւնը յայտնում է, որ ապրիլի 15-ին, Արտիստական այգում յօգուտ ընկերութեան կազմակերպած զբօսանքից մուտք եղել է 661 ր. 97 կ., ծախս՝ 351 ր. 74 կ.։ Զուտ արդիւնք մնում է ընկերութեան օգտին 310 ր. 23 կ.։ Վարչութիւնը յայտնում է իր խորին շնորհակալութիւնը՝ Թիֆլիսի Օֆիցերական Սպառողական Ընկերութեան 13 ր. 50 կ., Վէյներ Ընկերութեան 5 ր., Միքայէլ Կաֆեանի 3 ր. և Խ-ի 1 րուբլի նուէրների համար։ Նաև «Մշակի» խմբագրութեանը՝ ձրի յայտարարութիւն տպելուն համար՝ և այն բոլոր տիկիններին, օրիորդներին և պարոններին, որոնք իրանց աջակցութեամբ նպաստեցին զբօսանքի աջողութեանը։

✦ Արտիստական Ընկերութեան համերգային դահլիճում երեքշաբթի, ապրիլի 30-ին, տեղի կունենայ երգիչ Նալբանդեանի համերգը։ Տոմսակները վաճառվում են։

✦ Փիքրիս-Գօրա կոչված տեղում այսօր և վաղը տեղի կունենայ ժողովրդական ձրի մեծ զբօսանք, որ կազմակերպել է ժողովրդական զուարճութիւնների ընկերութիւնը։ Կը լինեն սինեմատօգրաֆ, խաղեր, երգեր և այլն։

✦ Բնութիւնը սիրողների ընկերութիւնը այսօր էկսկուրսիա է կազմակերպում դէպի Շավնաբադ ուխտատեղին։

✦ Այսօր Ժողովրդական Տանը առ. ժ. 11-ին կը լինի վրացերէն դասախօսութիւն, իսկ ժ. 1-ին բժ. Մելիք-Նուբարեանը կը խօսէ, հայերէն, հիւանդութիւնների ծագման մասին։

✦ Թաղական սանիտարական մարմինները պատուիրել են հսկել, որպէսզի գիւղերից քաղաք մածուն բերող գիւղացիք մածունի բերանը ծածկած ունենան մաքուր թղթով և ոչ թէ կեղտոտ լաթերով։

✦ Սենատը բեկել է Թիֆլիսի դատաստանական պալատի վճիռը նախկին ուսանող Գիլօվանիի վերաբերմամբ, որը դատապարտվեց աքսորի 102-րդ յօդուածով սոց.-դեմ. կուսակցութեան բանուորական խմբակին պատկանելուն համար։ Գործը քննելու է դատարանի նոր կազմը։

✦ «Н. В.»-ին երկրագործութեան գըլխաւոր կառավարիչ Կրիվօշէինի մերձաւոր աշխատակիցները շատ նպաստաւոր տեղեկութիւններ են հաղորդել Մուղանի դաշտի դրութեան մասին։ Բամբակի գործը գտնվում է գլխաւորապէս ռուսների ձեռքում։ Ներկայումս Մուղանում գտնվում են աւելի քան 20,000 ռուս գաղթականներ։ Ոռոգիչ աշխատանքների շնորհիւ աճել են մի շարք ռուս գիւղեր, որոնք չը կային Գօլիցինի ժամանակ։

✦ Այսօր Արտիստական Ընկերութեան ամառային շէնութեան մէջ տեղի կունենայ հսկայական զբօսանք յօգուտ Թիֆլիսի ձրի ու էժանագին ճաշարանների ու թէյարանների ընկերութեան։ Թիֆլիսի հասարակութիւնը միշտ էլ ջերմ աջակցութիւն է ցոյց տուել դէպի այս ընկերութիւնը։ Եւ պէտք է յուսալ, որ այս անգամ էլ նա իր այցելութեամբ աւելի կը խրախուսէ ընկերութեան վարիչների եռանդը։

✦ Հայունեաց Որբախնամ Ընկերութեան Վարչութիւնը խնդրում է ապել, որ ընդհ

ճանաչալութեամբ ստացել է Գէորգ Փիրխանեանից Դր. Փրիդոնեանի գագաթի վրա պսակ դնելու փոխարէն 25 րուբլի։

◆ Կիրակնօրեայ ուսումնարանի վարչութիւնը խնդրում է մեզ տպել, որ ինքն շնորհակալութեամբ ստացել է տ. Հայրիկ և տ. Ներսէս Արէլեանցից կիրակնօրեայ ուսումնարանի աշակերտների նախաճաշ տալու համար 20 րուբլի։

◆ Այսօր Կ. Հ. Բ. Ընկ. [illegible] 40-օրեակի [illegible]։

◆ Թիֆլիսի [illegible] ընկերութեան [illegible] Ներսէս Արէլեանցից [illegible] 10 ր.։ [illegible]

◆ Այսօր ժամը 12-ին Հայոց Մարդասիրական Ընկերութեան [illegible] (Բեհբութեան փող. № 3) [illegible]։

◆ Այսօր, ամսիս 28-ին, նշանակված է Կովկասի Հայոց Հրատարակչական Ընկերութեան տարեկան ընդհանուր ժողովը Կ. Հ. Բ. Ընկ. դահլիճում - Սբաս-Աբադեան հրապ. № 7.

◆ Հայունեաց «Մեղու» աշխատանքի տան վարչութիւնը յայտնում է իր խորին շնորհակալութիւնը Թիֆլիսի ծողովարանի ուսանողների խորհրդին, յօգուտ ընկերութեան նուիրած 75 ր. համար։

◆ Կ. Հ. Բ. Ընկ. խորհուրդը խնդրում է մեզ տպել, որ ինքն շնորհակալութեամբ ստացել է Գերասիմ Եակուլեանից ի յիշատակ հանգուցեալ Գրիգոր Փրիդոնեանի դագաղի վրա պսակ դնելու փոխարէն յօգուտ Ընկ. աշակերտական ձրի և էժանագին ճաշարանի 10 ր.։

◆ Դերասանուհի Իզաբէլլա Քալանթար գտնվում է ներկայումս Եկատերինօդար քաղաքում, ուր սկսած մայիսի 2-ից դրամատիկական ներկայացումներ պէտք է տրվեն ամառային թատրոնի շէնքի մէջ։ Եկատերինօդարի խումբը կազմակերպված է յայտնի Սինելնիկովի ղեկավարութեամբ. Քալանթար առաջին անգամ հանդէս կը գայ Բըշկովի «Обыватели» պիէսում Վերա Պավլօվնայի դերում։ Աշնանը դերասանուհին հրաւիրված է Խարկով նոյն Սինելնիկովի ձմեռային խմբի մէջ։

◆ Բաթումի վրայով Վան է անցել Կ. Պօլսի նախկին նահանգապետ և այժմ Վանի վիլայէթի գեներալ-նահանգապետ նշանակված Թակսիմ-բէյը։

◆ Բագւում բացվում է երկրորդ իգական գիմնազիա։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԳՐԱԿԱՆ-ԳԵՂԱԳԻՏԱԿԱՆ ՍԱԼՕՆՈՒՄ

Վշտի և սքանչացման երեկոյթ էր, ուրբաթ, այս ապրիլի 26-ին Գրական-Գեղագիտական Սալօնի հանդիսաւոր jour-fixe-ը Ծերենցի և Րաֆֆիի յիշատակին։ Այս հանդէսը մի զմայլելի սիմֆօնիա էր ո՛րքան-ո՛րքան ներդաշնակ սրտի և մտքի թռիչքների, նուրբ արուեստի և գրականութեան հմայիչ շաղկապի։

Դահլիճաչ տունկերի մէջ խորասուզված է Րաֆֆիի մեծադիր պատկերը, որի կողքին հանդիսապետի բազկաթոռը, որի առաջին սեղան, վրան ոսկէ շրջանակի մէջ Ծերենցի պատկերը, սրտին հատոր իր դուստր Մենիկին (տ. Մելիք-Ազարեան) կրծքին սեղմած։

Ժամը 9-ին ծերունազարդ նահապետ բանաստեղծ Գէորգ Բարխուդարեան Տ. Նազարեանի ուղեկցութեամբ բազմում է իր աթոռի վրա։ Տ. Նազարեան յայտարարում է, որ Ծերենցի և Րաֆֆիի յիշատակին այս հանդէսի նախագահը մեր գրականութեան վետերան Գ. Բարխուդարեանն է։

Մի քանի վայրկեան խորհրդաւոր լռութիւն...

Եւ ահա յենված գաւազանին՝ ոտի է կանգնում նահապետ-բանաստեղծը։

Դարձեալ խորհրդաւոր մի քանի վայրկեան լռութիւն և նազանի օրիորդ Սօֆիա Գումմէլ ցիտրայի վրա իր դիւթիչ լարերով խորասուզում է ունկնդիրներին վեհի և գեղեցկի աշխարհում։ Օրիորդը նուագեց մի երկու լուրջ և շատ բարդ կտորներ, ստանալով բուռն ծափահարութիւններ։

Ա. Եզեկեան Ծերենցի և նրա Մենիկ դըստեր մասին, հոգեկան պատկերներն է ընդգծում, խրան յատուկ պերճ ու շքեղ ոճով։

Մի ժամից աւելի երկար, Եզեկեանի շատ հետաքրքրական բանաստեղծական պատմուածքից յետոյ, կօլօրատուր-սոպրանօ տ. Վասիլեւսկայա երգում է «Կոյսի աղօթքը» և ապա Վերդիի «Րիգօլետտօ» օպերայից սիրաբորբոք, վշտահար Ջիլդայի արիաներից, և այնքան փայլուն, որ շատերի աչքերը լցվել էին արտասուքով։

Երգչուհուց յետոյ Լօրդկիպանիձէ (բաս) շատ գեղեցիկ երգեց «Դոն Կարլոս» օպերայից և bis-երին մի երկու արիաներ ուրիշ օպերաներից, որից յետոյ եղաւ ընդմիջում տասը րոպէ։

Ընդմիջումից յետոյ Պարիզի մեծ օպերայի երգիչ տենոր Շահ-Մուրադեան երգեց հայերէն երկու րօմանս, մէկը միւսից շքեղ, անվերջ ծափահարութիւններ ստանալով։ Տպաւորութիւնը մեծ էր։

Հ. Առաքելեան նուիրեց ձօն Րաֆֆիին։

Ապա խօսեց Շիրվանզադէն։

Տիկ. Նունէ Դօլուխանեան զգացված շեշտերով և պարզ առոգանութեամբ կարդաց Րաֆֆիի «Յիշողութիւնները» և «Սկզբունք կրթութեան» ստանաւորը։

Դաշնակահար Ն. Տիգրանեան նուագեց իր ստեղծագործութիւններից «Բայաթի» և մի քանի ուրիշ երգեր։

Բրօջի իտալերէն երգեց «Դենցիկից» և bis-երին մի քանի շքեղ երգեր։

Ց. Տէր-Գրիգորեան կարդաց յատուկ այս երեկոյի համար պատրաստած շատ հետաքրքրական իր պատմուածքը Րաֆֆիի շուրջ՝ «Ամերիկեանի ձեռագիրը»։

Շատ ուշ լինելով անհնար եղաւ լսել մի քանիսների յիշողութիւններն ու գրոյցը։ Եկել էր մեծ բազմութիւն և ամէնքը հեռացան լաւ տպաւորութեան տակ, ցոյցեր անելով ծերունազարդ նահապետ-բանաստեղծին, որը, չը նայած իր պատկառելի հասակին, մնաց այնքան ուշ, մինչև գիշերվայ ժամը մէկը։

Զ.

ՏԻԳՐԱՆ ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆ

Կիմանամ որ Տիգրան Նալբանդեան մտադիր է ի մօտոյ նուագահանդէսներ տալ Կովկասի մէջ։ Այդ երիտասարդ ու տաղանդաւոր երգչին անունը ծանօթ է արդէն ռուսահայոց, և ես գայն իբր «յայտնութիւն» մը չեմ յաւակնիր ներկայացնել իրենց. կուզեմ միայն երկու տողով արձանագրել այն խորին ու հմայիչ տպաւորութիւնը զոր ան վերջերս թողուց Պարիզի մէջ՝ թէ հայ և թէ օտար հասարակութեան վրայ։

Շաբաթ, դեկտեմբերի 7-ի օրը 1912 թ., յոյներու կողմէ Պարիզ հրատարակուող «Groecia» ամսաթերթը կազմակերպած էր մեծ ցերեկոյթ մը Ֆեմինա թատրոնին մէջ, ի նպաստ բալկանեան ազգերու այրիներուն և որբերուն, հովանաւորութեամբ մեծանուն ֆրանսացի գրագէտ և քաղաքական գործիչ տիկին Ժիւլիէտ Ադամի և ուրիշ նշանաւոր ֆրանսացի տիկնանց. կը մասնակցէին Պարիզի ամենէն հռչակաւոր արուեստագէտներէն շատերը։ Փափագեցանք որ այդպիսի հանդէսի մը մասնակցէին նաև հայ արուեստագէտներ, և հանդիսականներուն մէջ գտնուէին նաև հայեր։ Մեր փափագը կատարուեցաւ, բազմաթիւ հայեր ներկայ եղան ցերեկոյթին և մեր խնդրանքով՝ ծանօթ հայ երգչուհի օրիորդ Մարգարիտ Բաբայեան հաճեցաւ իր մասնակցութիւնը շնորհել. հրաւիրեցինք նաև Տիգրան Նալբանդեան, որ ժընևէն յատկապէս եկաւ մասնակցելու այդ ցերեկոյթին. օր. Բաբայեան երգեց իր սովորական ճարտարութեամբ՝ յունարէն, ռուսերէն և հայերէն երգեր։ Տ. Նալբանդեան երգեց իտալերէն, ռուսերէն և հայերէն երգեր, և ունեցաւ ահագին յաջողութիւն։ Իր տենորի քաղցր, քնքուշ, թաւշային ձայնը, որ Քարուզօյինը կը յիշեցնէ (ինչպէս կըսէր Պօղոս-փաշա Նուպար՝ որ ներկայ էր), նուազ հզօր, բայց նոյնքան փափուկ ու մեղմօրօր, իր երգեցողութեան նուրբ, յուզիչ ու ներդաշնակ արուեստը խորին ազդեցութիւն գործեցին հասարակութեան վրայ, որ կը բաղկանար միջազգային ընտիր ու փափկաճաշակ տարրերէ. իր «Կռունկը» մանաւանդ, զոր Նալբանդեան կերգէ աննման շեշտով մը, մեծապէս յուզեց ունկնդիրները, որոնք երկարատև ջերմ ծափերով վարձատրեցին զինքը։ Ցերեկոյթը կազմակերպող յոյները իրենց զմայլանքն ու շնորհակալութիւնը յայտնեցին իրեն, և «Groecia»-ի խմբագիրը խնդրեց իրմէ իր լուսանկարը. տիկ. Ժիւլիէտ Ադամ, Մունէ-Սիւլլի, և ուրիշ արուեստագէտներ, որ բեմին ետևն էին և լսեցին զինքը, իրենց հիացումը յայտնեցին մեր հայրենակցին և ջերմօրէն շնորհաւորեցին զինքը։ Հայ տաղանդը փայլուն կերպով ցոյց տուաւ ինքզինքը այդ օրը մեծ նշանակութիւն ունեցող հանդէսին մէջ. և հայոց այդպիսի ցերեկոյթի մը հանդէպ բանած համակրական ձիրքը արդէն այնքան հաճելի եղած էր կազմակերպիչներուն, որ անոնք, զգացուած, յայտագրին վրայ բալկանեան ազգերու անունին քով նշանակած էին նաև «ի նպաստ հայոց» բառերը, կցելով այսպէս մեր անունը՝ և կերպով մը մեր դատն ալ՝ օրուան հերոսներուն անունին ու դատին։

Քիչ օր յետոյ, Նալբանդեան տուաւ մասնաւոր նուագահանդէս մը Փլէյէլի սրահին մէջ, աջակցութեամբ օր. Մ. Բաբայեանի և վարպետ թաւջութակահար Տիգրան Ալէքսանեանի։ Ներկայ էր խուռն բազմութիւն մը, հայ և օտար. Նալբանդեան գտաւ ամենամեծ յաջողութիւն։

Նալբանդեան իր մեկնումը ազնուօրէն յետաձգեց՝ գոհացում տալու համար խընդրանքին Պարիզի Հայ Ուսանողաց Միութեան, և մասնակցեցաւ անոնց տարեկան երեկոյթին. ուր ամենէն շքեղ զարդերէն մին եղաւ, խլելով ծափերն ու շնորհաւորութիւնները ոչ միայն հասարակութեան, այլ և Պարիզի Մեծ օպերայի երգիչ Դանժէսի, Զիկագօյի օպերայի երգչուհի օր. Աքսարինիի, և ուրիշ նշանաւոր արուեստագէտներու, որ նուագահանդէսին կը մասնակցէին։

Համեստ, ազնիւ, անձնուէր նկարագիրը, զոր մենք տեսանք ու գնահատեցինք Նալբանդեանի մէջ, միացած իր զմայլելի ձայնին և իր նուրբ ու սրտագրաւ արուեստին, զինքը արժանի կը կացուցանեն համարուելու մեր ժողովրդին ամենէն սիրելի ու թանկագին դէմքերէն մին։ Տարակոյս չունիմ որ մեր Կովկասի հայրենակիցները իրեն պիտի շնորհեն այն ջերմ ընդունելութիւնը, որուն իրաւունք ունի։

Ա. Չօպանեան

Պ ա ր ի զ

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

◆ Կ. Պօլսից տեղեկացնում են, որ Աբդիւլ-Համիդի կրտսեր որդի պրինց Նուրէդդինը իր մօր հետ, երկիւղ կրելով «Մ. և Ա.» կօմիտէտի վրիժառութիւնից, փախել և թաքնվել է անգլիական դեսպանատունը, ուր նրանց մեծ հիւրընկալութիւն են ցոյց տալիս։

◆ Թիւրքաց ներքին գործերի նոր մինիստր Ջէմալ-բէյը սաստիկ ռուսատեաց է։

◆ Եռապետեան համաձայնութիւնը ամենակտրուկ կերպով նախազգուշացրեց Աւստրիային և Իտալիային, թէ Ալբանիա ձեռնարկվող արշաւանքը կարող է խոշոր միջազգային բարդութիւններ ստեղծել։ Այդ հանգամանքը նկատի առած՝ Աւստրիան և Իտալիան հրաժարվեցին արշաւանքի որոշումից։

◆ Բօլգարիայի և Սերբիայի զինված ընդհարման հնարաւորութիւնը չքացաւ, որովհետև Ռուսաստանը հանդէս է գալիս միջնորդի դերով։

◆ Կ. Պօլսում երևան հանվեց նոր դաւադրութիւն սուլթան Մուհամմէդ V-ի կեանքի դէմ։ Պաշտօնանկ արվեց ոստիկանապետը, իսկ սուլթանի պահակախումբը ուժեղացված է։

◆ Աւստրիան և Իտալիան հրահանգիչներ են ուղարկել ալբանական ոստիկանութիւնը կազմակերպելու համար։ Էսադ-փաշան դառնալու է Ալբանիայի զինուորական մինիստր։

◆ Թիւրքիայի և դաշնակիցների միջև հաշտութեան պայմանագիրը կը ստորագրվի այս շաբաթվայ ընթացքում։

◆ Պետերբուրգում ամէն օր մասսայական խուզարկութիւններ և ձերբակալութիւններ են կատարվում բանուորների և ուսանողների շրջանում։

◆ Պետերբուրգում Սպիտակ Ծաղկի տօնի օրը հանգանակվեց մօտ 90,000 րուբլի։

◆ Յայտնի քննիչ Լըժինը համաձայնութիւն է յայտնել անձամբ բացատրութիւններ տալու իր գործի առիթով։ Նրա տկարութեան պատճառով դատը յետաձգվում է անորոշ ժամանակով։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ց. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(մ. 14)

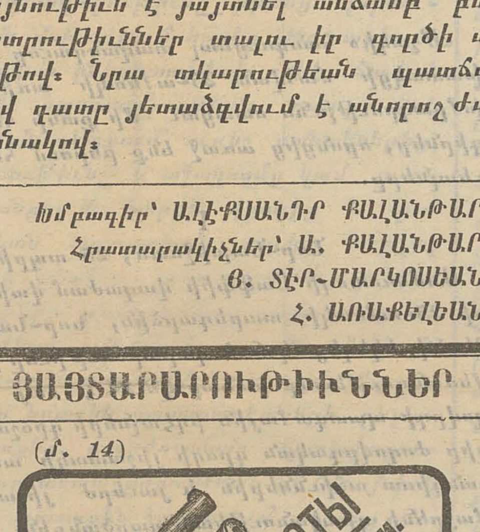

(М. 132918) 2—1

Լոյս տեսաւ պատկերազարդ

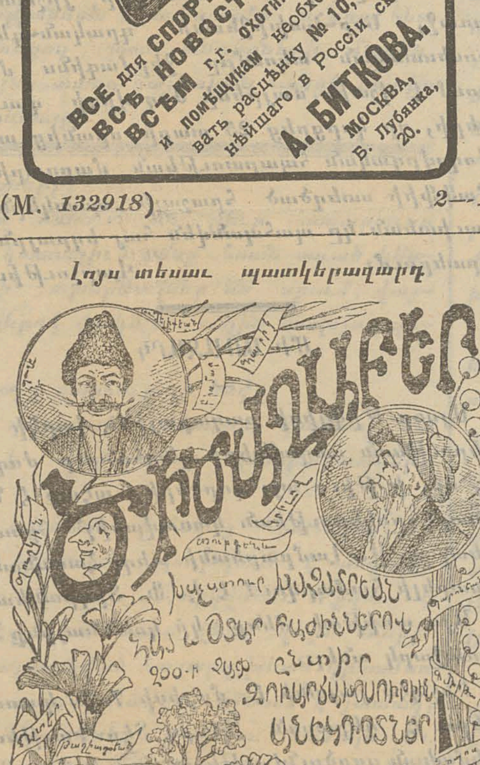

«ԾԻԾԱՂԱԲԵՐԻ» մէջ մտնում են՝ հայրիկ, Բիսմարկ, Պուշկին, Պարոնեան, Պըլը-Պուղի, Մօլլա Նասրէդդին և ուրիշ ազգային ու օտար զուարճախօսներ։ 200-ի չափ ընտիր անեկդօտներ, 128 երես։ Գինն է 30 կոպէկ։ Պահեստը մեզ մօտ. մեզանից գումարով գնողներին մեծ զեղչ՝ նայած պահանջի քանակին։ Դիմել մեր մշտական հասցէով՝ Тифлисъ, Лысогорскій переулокъ, № 6. Хачатуру Хачатуряну. Դիմել նաև գրավաճառներին։

(Հ. Կ.) 329. 20—1

ԲԺԻՇԿ
Ա. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ

Մասնագէտ սիֆիլիս, միզասեռական, վեներական և կաշուի հիւանդութիւնների։ Էլեկտրաբուժութիւն։

Ընդունելութիւնը ($12^1/_2$—2 ժ. ցերեկվայ։
(5—7 ժ. երեկոյեան։
ամեն օր (Կանանց համար՝ 2—3 ժ. ցեր.

Սօլօլակ, Բէբուտովսկայա, № 33 (անկիւն Պասկէվիչ փողոցի)։ Տէլէֆօն № 1175.

(Հ. Կ.) 377. 100—89

ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԳՐԱՎԱՃԱՌԱՆՈՑՈՒՄ ստացվել է երկրորդ ՕՐԱՑՈՅՑ „Աշխատաւոր“ [illegible]

Тифлисъ, Центральная Книжная торговая С. П. Теръ-Исраелянъ.

Իմ մայրը սառավակի կերպով տանջվում էր

[illegible]

(П. 68246) (№ 2)

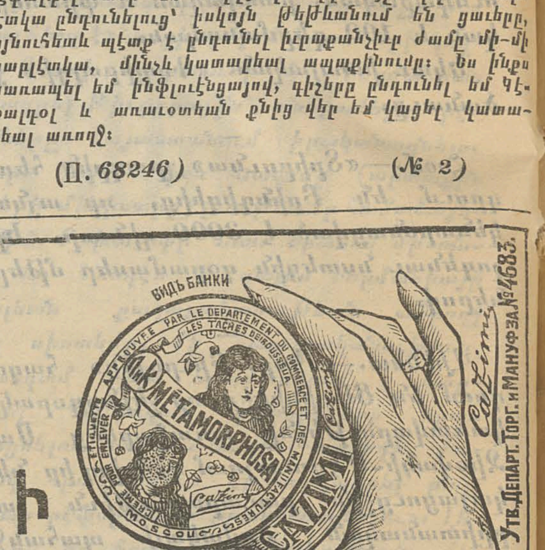

(14,28) (Вил. 15759) 3—3

Թիֆլիսի Նաւթարդիւնաբերական Ընկերութեան ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

սրանով պատիւ ունի հրաւիրելու պ. պ. բաժնետէրերին

ՏԱՐԵԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻ

որ կայանալու է ներկայ 1913 թւի մայիսի 6-ին, երկուշաբթի օրը, երեկոյեան ժամը $7^1/_2$-ին, Ընկերութեան գրասենեակում, Սօլօլակսկայա փող., տուն Արաֆելովի, № 9.

ՊԱՐԱՊՄՈՒՆՔԻ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐՆ ԵՆ.

1) Անցեալ 1912 թւի հաշւի և հաշւեկշռի քննութիւնն ու վաւերացումը, վարչութեան և վերստուգող յանձնաժողովի զեկուցումների հետ, նոյնպէս ծախսերի նախահաշւի և Ընկերութեան գործունէութեան ծրագրի քննութիւնը 1913 թւի համար։

2) Վարչութեան մէկ բացակայ և մէկ ըստ հերթի դուրս եկող անդամների ընտրութիւնը (§ 9)։

3) Վերստուգող յանձնաժողովի երեք անդամի և եռ' փոխանդամի ընտրութիւնը (§ 21)։

Եթէ ժողովը սահմանված ձայների քանակութեան բացակայութեան պատճառով չը կայանայ, երկրորդ անգամ նշանակվում է նոյն տեղը, մայիսի 12-ին, կիրակի օրը, առաւօտեան ժամը 11-ին, որը կը համարվի կայացած, ի նկատի չառնելով ձայների քանակութիւնը (§ 29)։

Տպագրված հաշիւը և բաժնետէրերի ցուցակը կարելի է ստանալ Ընկերութեան գրասենեակում։ (28, մ.5) 308. 3—2

ԵՐԵՒԱՆՈՒՄ

Ցարսկի փողոցում, Պետական Բանկի դիմաց

ԾԱԽՎՈՒՄ Է

ԵՐԿՅԱՐԿԱՆԻ ՏՈՒՆ

փոքրիկ այգով։ Նա բռնում է 228 քառ. սաժ. տարածութիւն, որ ունի բանկային պարտք։ Պայմանների մասին տեղեկանալ Թիֆլիսում՝ Сергіевская ул. д. № 15, Վ. Գ. Կամսարականից։

(օ. մ.) 339. 3—1

ԾԱԽՎՈՒՄ Է

ՄԻ ՏՈՒՆ, ոչ մեծ, բանկի պարտքով։

Հասցէն Ցմնէտսկայա փողոց № 8. Կարելի է տեսնել ցերեկվայ ժամը 2-ից մինչև ժամը 5-ը։

(ա. օ.) 341. 3—1

Լոյս տեսաւ
ԿԱՐԱՊԵՏ ԿՈՒՍԻԿԵԱՆԻ

„ԳՐԱԿԱՆ ԴԷՄՔԵՐ“

(Խ. Աբովեան, Ս. Նազարեան, Ռ. Պատկանեան, Մ. Նալբանդեան, Ս. Շահազիզ)

Գինն է 1 րուբլի

Դիմել՝ Москва, Лазаревскій Институтъ Кусикянъ, կամ Тифлисъ, Коммерческій Банкъ, Мамиконяну.

(Հ. Շ. Ե. Կ.) 330. 5—1

Մամուլի տակ է և շուտով լոյս կը տեսնի

„ՀԱՅ ԼԵԶՈՒ“

ընտիր հատուածներ մայրենի լեզուի համար

Դ. տարի

Կազմեց Ա. Փորսուղեան

(օ. մ.) 340. 4—1

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

„ՆՈՐ-ՀՈՍԱՆՔԻ“

№ 1-Ը

(240 մեծադիր երես)

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

1) «Նոր-Հոսանքը», խմբագր., 2) «Կինը», Լևոն Շանթ, 3) Ազատու վանքը (ազգ. աւանդ.) բանաստ. Յովհ. Թումանեան, 4) Ազատութեան արշալոյսին, Արա—Ս., 5) Վայրէջք, բանաստ, Յովհ. Թումանեան, 6) Հօրեղբօր հարսանիքը, Կարէն Միքայէլեան, 7) Եղերգ, բանաստ. Տ. Գրէյի, թարգմ. Յովհ. Միրզայեանի, 8) Շրջմոլիկներ (պատմ.), Ռէն, 9) Ինչքան ծի՛լ կոկոն, 10) Ամենից առաջ, բանաստ. Դ. Դեմիրճեան, 11) Բէզուինի սէրը, Սէյրի, 12) Դուստ թակեցիր, 13) Ի՞նչ մոռացում, բանաստ. Լէյլի, 14) Մոռացումի երգերից, Արմենուհի Տիգրանեան, 15) Ժառանգութիւն, դրամա 4 գործ., Վ. Վալադեան, 16) Յուշեր Տաճկահայաստանի ճանապարհորդութիւնից, Ա—Դո, 17) Ազգային հարցը և դեմօկրատիան, Դ. Անանուն, 18) Ռուսաստանի առևտուրը Պարսկաստանի հետ, Գ. Խատիսեան, 19) Կեանք և փիլիսոփայութիւն (պրագմատիզմ), Ե. Ֆրանգեան, 20) Երազ և մեկուսացում Լևոն Շանթի «Հին Աստուածներ», Ն. Աղբալեան, 21) ԳՐԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ.—Սէյրիի, «Մի ծաղիկ», Ն. Աղբալեան, 22) ՀԱՅ ԿԵԱՆՔ.—Ցեղի կուլտուրան։ Դպրոցական, ուսուցչական գրական ֆօնդեր, Ա. Ղազարեան, 23) ՎՐԱՑ ԿԵԱՆՔ.—Երկու հոսանք։ Ազնուականներ հակադնուականներ։ Սօցիալիզմի մուտքը և վրաց մտաւորականութեան շերտաւորում։ Մարքսիստներ և ֆեդերալիստներ։ Վ. Ալէքսէև-Մեսխիևի յօբելեան։ Յակ. Ալիխանեան, 24) ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ.—Պարսկաստանի անկախութիւնը և նրա մինիստրութիւնը, Ֆ—օ. 25) ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ.—Բալկանեան դաշնակցութիւնը և պատերազմը, Nicol. 26) ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ.—Միլիտարիզմի առաջխաղացումը, Արշակ Ջամալեան, 27) Խմբագրութեան կողմից։ 28) Ստացված գրքեր։ 29) Յայտարարութիւններ։

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ

ԿՈՎԿԱՍ և ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ		ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ	
Տարեկան	7 ր.	Տարեկան	24 ֆր.
Կէս տարվանը	4 ր.	Կէս տարվանը	14 „
Երեք ամիսը	2 ր. 25 կ.	Երեք ամիսը	8 „

№ 1-Ը ԱՌԱՆՁԻՆ ԿԱՐԺԵՆԱՅ 1 Ր. 20 Կ.

Երկրորդ համարը յանձնված է տպագրութեան։

ԽՆԴՐՈՒՄ ԵՆՔ ԳՈՐԾԱԿԱԼՆԵՐԻՆ ՇՈՒՏՈՎ ՈՒՂԱՐԿԵԼ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐԻ ՀԱՍՑԷՆԵՐԸ.

Тифлисъ, редакція «Норъ-Осанкъ».
Tiflis (Caucase) Rédaction de la revue «Nor-Hossank».

328. 2—2 (Կ.) Խմբագիր-հրատարակիչ՝ Ա. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ Лорис-Меликовская улица, домъ казенный